

STEVE JOBS

Můj život, má láska, mé prokletí

Chrisann Brennanová

Bizbooks®

Chrisann Brennanová

Steve Jobs

Můj život, má láska, mé prokletí

BizBooks
Brno
2014

Steve Jobs

Můj život, má láska, mé prokletí

Chrisann Brennanová

Překlad: Zdeněk Mužík

Odpovědná redaktorka: Martina Skovajsová

Technický redaktor: Jiří Matoušek

THE BITE IN THE APPLE

Copyright © 2013 by Chrisann Brennan

Published by arrangement with St. Martin's Press, LLC.

Translation © Zdeněk Mužík, 2014

Photograph on the front cover by Norman Seeff

Photograph on the back cover with courtesy of the author.

All rights reserved.

Objednávky knih:

www.albatrosmedia.cz

eshop@albatrosmedia.cz

bezplatná linka 800 555 513

ISBN 978-80-265-0264-7

Vydalo nakladatelství BizBooks v Brně roku 2014 ve společnosti Albatros Media a. s. se sídlem Na Pankráci 30, Praha 4. Číslo publikace 18 666.

© Albatros Media a. s. Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být kopírována a rozmnožována za účelem rozšiřování v jakékoli formě či jakýmkoli způsobem bez písemného souhlasu vydavatele.

1. vydání

 ALBATROS MEDIA a.s.

OBSAH

Poznámka pro čtenáře	7
1. Kreativní lidé	11
2. Absolutní autorita	21
3. Experimentální rozkvet v plném trysku	29
4. Podvodník	40
5. Spodní proudy	48
6. Ráj	56
7. Příručka, jak se stát někým	67
8. Iniciační cesta	84
9. Farma All One	99
10. Poezie a realita	112
11. Strážce brány	127
12. Čiré fungování	142
13. Život ve dvou dimenzích	155
14. Hadi a žebříky	166
15. Svět mužů	177
16. Obehraná písnička	190
17. Dokonalost	206
18. Pokřivené pole reality	224
19. Temné časy, světlé okamžiky	237

20. Stroj roku	249
21. Rodinná pouta	256
22. Život se dává do pohybu	269
23. Péče o rodinný krb	288
24. Strážní věž	297
Dodatek	307
Poděkování	311

Lise, která si vydobyla své místo ve světě

POZNÁMKA PRO ČTENÁŘE

Existují tři věci, o kterých jsem si nikdy nemyslela, že bych je mohla v životě dělat: studovat historii (bolí mě z ní hlava), hrát na bicí (prostě mi to nejde) a napsat knihu. A teď tu sedím a píšu poznámku pro čtenáře své knihy.

Během let mě mnoho lidí povzbuzovalo, ať napíšu svůj příběh. A ještě více lidí mě od toho odrazovalo – někteří dokonce říkali, že na to nemám právo. To *právo*, o kterém mluvili, bylo právo vyprávět příběh o mém vztahu se Stevem Jobsem. Seznámila jsem se Stevem, když mně bylo sedmnáct let. Byla jsem jeho první láska a matka jeho prvního dítěte, a tak se mohu podělit o jedinečný pohled na tohoto muže, jenž fascinoval svět. Vždy jsem se zdráhala tento příběh vyprávět. Jedním důvodem bylo, že jsem většinu času věnovala své dceři Lise a svému životu a práci umělkyně. Dalším důvodem byl fakt, že můj vztah se Stevem měl mnoho rovin a byl obtížný. Nikdy jsem se k té historii nechtěla vracet, a už vůbec ne na veřejnosti.

Nikdy neříkejte nikdy.

V červenci 2006 jsem onemocněla. Lékaři nedokázali zjistit, v čem je problém. Nemohla jsem pracovat – výpary z barev při malování mou nemoc zhoršovaly – a během pěti měsíců se ze mne téměř stal bezdomovec. Moje nemoc mě brzdila a já se nudila a byla vystrašená. Takže jsem hledala něco, na co bych se mohla soustředit. Uložila jsem své věci do skladiště, nabalila auto a cestovala v oblasti Bay Area (oblast okolo Sanfranciského zálivu, pozn. red.) – od okresu Marin po Santa Cruz – a bydlela u přátel, zatímco jsem se pokoušela vyléčit. Zajela jsem navštívit

otce do Sacramento. A tenkrát, když jsem za ním jela a cestovala sama autem, mě poprvé napadla myšlenka napsat tuto knihu. Najednou mně to došlo: *je načase*.

Moje situace byla bídná a nyní mohu prohlásit, že nic jiného než tyto nepříznivé okolnosti by mě nepřimělo vrátit se k mým zážitkům se Stevem, natož abych o nich psala. Ale neměla jsem co ztratit, a tak jsem začala.

Psát paměti hodně připomíná speleologii. Připadala jsem si, jako bych se s čelovkou nořila do stále hlubších a temnějších propastí, probíjela se rozlehlými i těsnými prostory, abych pak objevila obrovskou, ale i strašlivou krásu skrytou ve studených temných místech pod povrchem. Jakmile se mně všechno začalo spojovat, mou jedinou myšlenkou bylo pokračovat.

Ten proces mně připadal bohatý a objevný. Díky návratu do minulosti a snaze o určení vlastního místa v ní jsem prozřela a získala svobodu, což změnilo můj život. Tehdy jsem nevěděla, že sepsání paměti zabere téměř sedm let a že díky psaní zažiji něco jako znovuzrození. Tím pro mě vyprávění mého příběhu – nejdříve sobě a nyní vám, čtenářům – opravdu bylo.

Mám štěstí. Jen málo lidí si může dovolit zrevidovat svůj život a najít pro výsledky svého snažení uplatnění. Dlouho jsem měla pocit – správný nebo špatný –, že mám jedinečnou zodpovědnost podělit se o své zážitky se Stevem Jobsem z doby před Applem a nabídnout na něj svůj pohled. O Stevovi v době jeho dospívání a prvních letech dospělého života se toho moc neví. Ale já jsem znala mladého muže, který byl zábavný a přemýšlivý. Člověka duševně čestného, který hledal své místo ve světě a svůj osud, o kterém věřil, že je mu předurčen. A z první řady jsem pozorovala, jak se stále měnil a měnil, jak se učil využívat a zneužívat moc. Proto si myslím, že mohu o Stevovi něco vypovědět, a stejně tak si myslím, že jsou cenné i mé pocity mladé ženy, která se musela vypořádat se systémy moci. Předpokládám, že mnoho lidí rozpozná v některých částech knihy

svůj vlastní příběh. Toto i další věci mě poháněly a nutily vytrvat s jasným cílem a inspirací.

To, co jsem nakonec napsala, je můj příběh. Není to žádné šokující odhalení ani žurnalistika. Je to můj osobní příběh a jako všechny osobní příběhy je zabarven zkušenostmi, vzpomínkami a porozuměním. Snažila jsem se vylíčit promyšlený portrét Steva, sebe, doby a našeho vztahu, a uvědomit si věci, které jsme Steve ani já v době, kdy se děly, nechápali.

Mohu bezpečně prohlásit, že kdyby nebylo počítačů, nikdy bych nedokázala tento příběh napsat. Ale kdyby nebylo počítačů, možná bych nemusela. Taková jemná ironie mě bavila uplynulých sedm let. (A ano, napsala jsem tuto knihu na Macu.)

KAPITOLA PRVNÍ

Kreativní lidé

Poprvé jsem si ho všimla brzy v lednu v prvním roce na střední škole. Bylo to v roce 1972. Měl na sobě úzké modré džíny plné velkých děr, kolem kterých visela potrhaná látka. Byl oblečený do hezké vyžehlené košile, na nohou měl tenisky a už tehdy chodil, stejně jako později v dospělosti, v předklonu a mával rukama plnými zadržované energie. Začínalo jaro, bylo slunečné kalifornské odpoledne a on stál na školním dvoře a v ruce měl malou knihu. Nevím, proč jsem si ho nevšimla dříve, ačkoli jej mnoho mých přátel ho znalo – jak jsem později zjistila. Přitahovalo mně to k němu, a když šel pryč z areálu, šla jsem za ním a chtěla něco říct, ale neměla ani potuchu co a jak. Byla jsem sama překvapená, protože jsem za ním šla během příštího týdne na okraj školního areálu třikrát. Nakonec jsem to vzdala, protože představit se zničehonic neznámému klukovi, který vypadal dobře, byl na mě moc velký krok. Ani jsem nezjistila, jak se jmenuje.

O měsíc později se můj přítel a spolužák Mark Izu pustil do filmového projektu a chtěl, abych pro něj udělala animaci. Mark chtěl natočit film, který by kombinoval dvourozměrnou animaci, animaci hliněných figurek a živé herce a jehož tématem měl být boj studentů na naší střední škole se silami, které podle nás chtěly vymýtit naši individualitu. Markovi rodiče byli za druhé světové války internováni ve Spojených státech v koncentračním táboře pro Japonce, a i když to v době tvorby filmu nevěděl, byl stejně silně motivován vyjádřit pocity lidí, kteří jsou donuceni být neviditelní. Všichni jsme měli své příběhy. Během projektu jsme

o příspěvek požádali mnoho lidí, ale na začátku jsme byli jen tři: Mark, já a Steve Eckstein, který dělal kameramana.

Pracovali jsme na filmu každou páteční nebo sobotní noc asi po tři měsíce. Začínali jsme v jedenáct večer a jeli až do rána. Mark film pojmenoval *Hampstead*. Byla to připomínka jména naší školy – Homestead High School –, ale bylo to také jméno malé postavičky z hlíny, která ve filmu představovala obyčejného človíčka. Naši scénou bylo zvýšené betonové podium v ústředním nádvoří školního areálu, kde jsem v poledne obvykle sedávala a jedla svůj oběd. Tohle ale bylo v noci a my tam byli bez dovolení a riskovali bůhví jaký trest, kdyby nás chytili.

Noci byly studené. Ohromovaly mě hvězdy a moc se mi líbilo, že jsme tam byli sami a něco tvořili. Naše tiché zvuky se ztrácely v rozloze zděného školního areálu a bylo úžasné být potichu, soustředit se a tvořit něco s pocitem, že je to jen naší malé skupinky. Pracovali jsme nepřetržitě: Mark a Eckstein za kamerou spolu tiše mluvili, já byla na scéně pod jediným zářivým reflektorem s nízkým úhlem. Napůl jsem ležela a posunovala své obrázky snímek po snímku, opatrně, abych je neposunula ani moc, ani málo, pak jsem vstala, nechala snímek natočit a zase se vrátila. Tak to šlo celé hodiny.

Jednoho večera po mně Mark chtěl, abych jeho hliněného mužíčka vybudovala od základů kousek po kousku, takže to vypadalo, jako by se Hampstead postupně vynořoval z betonové podlahy. Potom mi podal druhého Hampsteada překrojeného v půli, se kterým jsem měla „objevovací scénu“ začít. Jakmile byl malý mužíček celý, nechala jsem ho mávat pažemi ze zoufalství, že byl pohřben zaživa. Jiný večer jsem měla nakreslit cestu, po které se měla figurka pohybovat. Použila jsem levné barevné křídly a začala jsem vytvářet měkký proměnlivý vzor, jenž připomínal blikající oheň. Vypadalo to psychedelicky, ale popravdě jsem kreslila zapaměti cigaretový kouř, který jsem ráda pozorovala jako dítě v Ohiu, když moji rodiče hráli s prarodiči poker a kouřili.

Ty noci v areálu školy Homestead byly báječné a vytvářely ve mně pocit nezávislosti a svobody. Jestliže film byl o ztrátě naší jedinečnosti, jeho natáčení bylo protilátkou. Časem se rozkřiklo, co děláme, a lidé se na nás začali po dvou, po třech chodit dívat. Přidávali se muzikanti, kreslíři komiksů, noční kuřáci marihuany a další „kreativci“, kteří představovali ty nadané a zvědavé mezi studenty Homesteadu. Když jsem vzhledla od své práce, viděla jsem překvapivé množství tiché aktivity, jak objevovalo stále více povědomých tváří. Všechno to bylo nějaké zvláštní blahodárné štěstí a já jsem cítila, jak můj život dostává smysl. Když růžové svítání ukončilo noc, šla jsem domů vyčerpaná, hluboce vděčná a s velkou úlevou, že nás zase nikdo nechtyl.

Pracovali jsme na projektu asi měsíc, když se z temnoty vynořil Steve a šel přímo ke mně. Přemýšlela jsem, jestli ví, že se o něj zajímám, protože jeho cesta ke mně byla neomylně přímá. Ale já to nikomu neřekla. Byl vysoký a hezký a odhodlaný, plný kontrastů, něco jako krásný princ v roztrhaných džínách, trochu rozpačitý a zranitelný, ale také odvážný. Během nezávazného hovoru jsme k sobě hledali cestu. Pak sáhl do kapsy a dal mi kopii písničky Boba Dylana „Sad Eyed Lady of the Lowlands“. Když jsem papír rozložila, cítila jsem vytlačená písmena a říkala si, zda ji pro mě opsal nebo zda ji měl jen u sebe a chtěl se o ni podělit. Nikdy jsem se na to nezeptala. Později jsem zjistila, že se kolem Steva vznášelo zvláštní pole. Věci se děly: byly podivné, ne nějak plánované, ale vždy dokonalé.

Mluvili jsme spolu asi dvacet minut, dost dlouho, abych si na něm všimla každíčkého detailu – síly jeho intenzivního pohledu, jeho mladistvé citlivosti, pocitu, že jen prochází. Když jsme domluvili, viděla jsem, jak se stahuje zpět do sebe. A potom s nevysvětlitelně drsným pohledem na mě a na scénu – pohledem, který vypadal, že nevychází odnikud – zmizel zpět do tmy.

Během měsíců práce na filmu jsem měla spoustu prostojů. Nebavilo mě bezcílně čekat, když mě nebylo na scéně potřeba, a tak jsem malovala

obrázek podle knihy fotografií *The Family of Man* (*Lidská rodina*) sestavené Edwardem Steichenem. Tato kniha, kterou jsem potají vzala z matčiny knihovny, byla podepsána jejím bývalým přítelem, od kterého ji dostala. Často jsem si tu knihu prohlížela a ten podpis jsem považovala za omezené okno do matčina světa před mým narozením. Bylo to tak frustrující. Kdo byl tento muž? Milovali se? Matka nám mnohokrát říkala, že doufá, že mě a mé sestry jednou v životě bude svlékat básník. Byl to její básník? A proč, proboha, *jen jednou*?

The Family of Man je krásně provedená kniha s fotografiemi od stovek fotografů z celého světa. Je to poklad, který zachycuje širí sdílených lidských zkušeností, ne jen ve fotografiích, ale i v poetických popiscích.

„Lidský svět tančí ve smích a slzách.“ – Kabir

„Sepněte ruce a poznejte myšlenky lidí z jiných zemí.“ –

John Masefield

„Jezte chléb se solí a mluďte pravdu.“ – staré ruské přísloví

„Kdybych nepracoval, tyto světy by zhynuly.“ – *Bhagavad*

Gita

„Budeme jako bratři se všemi lidmi a všemi věcmi.“ – Indi-

án kmene Siouxů

Trávila jsem nad knihou tolik času, že mě naučila milovat svět, milovat život a poznat sama sebe prostřednictvím slov a obrazů. Podle ní jsem kreslila i malovala a tentokrát jsem chtěla namalovat kopii fotografie, na které Homer Page zachycuje jihoafrického černocha přímým pohledem aparátu do jeho pátravé tváře. Popisek pod obrázkem zní *Kdo je na mě straně? Kdo?* Ta kniha měla na můj život tak hluboký vliv, že mám pocit, že by ji moje buňky dokázaly reprodukovat.

Tato fotografie se mi vždy líbila; promlouvala ke mně. Mým prastrýčkem byl Branch Rickey, muž, který měl srdce a vizi, moc a pozici dovést

Jackieho Robinsona do první ligy. Oba byli mými hrdiny a byla jsem pyšná, že jsem s tím příběhem spojená. Tito muži ztělesňovali aspirace, které jsem měla sama: být vůdcem a udělat něco pro druhé, něco znamenat. Tahle malba proto pro mě představovala určité guerillové umění. Záleželo mi na tom, aby se povedla. A také mi záleželo na tom, abych vyjádřila svůj postoj.

Malovala jsem olejem přímo na beton na okraji nádvoří, na poměrně tmavém místě blízko scény, na níž se natáčelo. Steve mě musel vidět malovat, protože se jedné noci vynořil a šťastně se lopotil se svíčkou a zápalkami, abych lépe viděla. To jaro, jak film pokračoval a já malovala, Steve přicházel a sedával vedle mě, zatímco jsem pracovala. Když jsem ho viděla, byla jsem vždy nevýslovně nadšená, ale zároveň jsem během svého malování nemohla vystát nikoho kolem sebe. Malování bylo pro mne vždy hluboce soukromé a nikdy jsem nemalovala v přítomnosti jiných lidí. Ale protože jsem nevěděla, jak mu říct, aby odešel, a protože seděl tak tiše, jakoby v nějakém transu, na sedadle vedle mě, tak jsem to nechala být. Otažitě a nezáčastně jsem si hrála s barvami a opravdové malování jsem si schovávala pro noci, kdy nepřišel.

V polovině dubna, více než měsíc po našem prvním setkání, jsme se Steveem nadšeně rozhodli, že se setkáme u něj doma, abychom mohli být spolu sami. Řekl, že jeho rodiče pracují a že budeme mít dům sami pro sebe. Souhlasila jsem, že by bylo pěkné vidět se jednou pro změnu ve dne. Protože končil školu v jednu hodinu a já až o půl čtvrté, nakreslil mně mapku cesty ke svému domu na Crist Drive, asi dva a půl kilometru daleko.

Když jsem přijela k domu Jobsových, Steve na mě zamával z okna ložnice, abych šla dál. Zarazilo mne tenkrát, že pro mě nepřišel ke vchodu. Kavalírská gesta nebyla očividně ten den v plánu. Myslím si, že byl tak

nervózní, že se rozhodl vypadat nad věcí. Možná, že dokonce vše připravil tak, aby to vypadalo obyčejně. Vešla jsem do domu a do jeho pokoje.

Stevův pokoj byl malý a téměř vojensky strídmý. Všechno bylo obyčejné a uspořádané. Měl postel, tmavou policičku na knihy, prádelník a malý stůl pod oknem, které vedlo do přední zahrádky. Všimla jsem si na stole psacího stroje, obrovského IBM Selectric v jasně červené barvě. Udělalo na mě dojem, že Steve vlastní tak pokročilou technologii. Od té doby mám do paměti vrytou podobu jeho rukou na klávesnici psacího stroje. Měl krásné, klidné, inteligentní ruce s dlouhými elegantními prsty. Když psal, stroj chrлил písmena s ohromující rychlostí a silou, jež byly v rozporu s letnými doteky prstů. Stevovy ruce byly jako stvořené pro techniku. Měly v sobě od začátku přirozenou a nepředstíranou souvztažnost se strojem.

Kromě psacího stroje mně Stevův pokoj připomínal chlapecké pokoje, ve kterých jsem si hrála jako dítě, zvláště barvami: tupá béžová, hnědá, vojenská zelená, tvrdá, řvavá oranžová a červená. Nelíbily se mi, ale pokoj vypadal dobře, protože byl jasný díky jakémusi dojmu světla a pořádku. Tento pocit jsem měla ve Stevově pokoji i v jeho blízkosti a velmi se mi to líbilo.

Asi o rok později mně Steve ukázal svou komoru poté, co očividně strávil jeden den úklidem. Věci byly nádherně zorganizované. Komora byla malá, ale hluboká, a všechno bylo uspořádáno s maximálním využitím místa. Stevovy šaty byly úhledně pověšeny a na zadní stěně visely na háčcích jeho potřeby pro stanování a batoh. Boty měl uloženy na policích u země, pásky úhledně uskladněny v krabicích a knihy a jiné věci měl na horních policích. Mávnul rukou jako při představení a řekl: „Podívej se na tohle!“ Nikdy předtím jsem ho neviděla pyšného na úklid. Mně na tom moc nezáleželo, ale on opravdu zářil. Myslím, že nepřeháním, když to označím za předzvěst jeho smyslu pro estetiku – možná dokonce jeho schopnosti se předvádět.

Steve mně s úsměvem řekl, že vyhodil všechno, co buď nepoužíval, nebo co stálo méně než dvacet pět dolarů. Dvacet pět dolarů byla očividně určitá hranice, pod níž nemělo smysl danou věcí zabírat místo. Opravdu to měl rozmyšlené – vztah mezi penězi, organizací a použitelností (současnou i budoucí). Bylo jako dítě, které při hře ukazuje myšlení, jež později použil při návrhu počítačů.

Když jsem ke Stevovi ten první den přišla, seděl na podlaze. Kolena měl pokrčená a opíral se o postel. Na hlavě měl prvotřídní sluchátka zapojená do metr vysokého páskového magnetofonu. Oba jsme byli nervózní a on se letmo zmínil o své sbírce neoficiálních („bootleg“) nahrávek koncertů Boba Dylana. Nic z toho jsem nechápala. Neměla jsem o něčem takovém ani potuchy a slovo „bootleg“ jsem si spojovala s pašováním alkoholu za prohibice, i když jsem měla matný dojem, že jde o jakýsi kontraband. Byl to začátek výletu křehké dívky do světa něžného chlapce.

Nepamatuji se, o čem jsme toho jarního odpoledne mluvili. Jen si vzpomínám, že dalo trochu práce překonat rozpaky z nového přátelství, zjistit, kdo je ten druhý, kdo jsme spolu dohromady, a co všechno je možné. Ve vzduchu byl cítit ten vzrušený pocit. Protože mě k sobě pozval a já přijala, myslím, že jsme oba věděli, že se dveře otvírají a za nimi je láska.

Markův projekt skončil v polovině května a téměř všichni, kteří se podíleli na týdenních natáčeních, to přišli oslavit. Uprostřed noci jsme ve školním areálu, základně našeho společenského života, uspořádali formální večírek s večerí. Naposled jsme se sešli na svobodném nočním vzduchu, banda šťastných stvoření ve večerních róbách a smokinzích (Steve dokonce sehnal cylinder), popíjeli jsme, jedli a smáli se u dlouhého stolu ve stylu Felliniho filmů. Hudební kvartet a stroboskopické osvětlení způsobily, že jsme si připadali jako v nějakém elegantním němém filmu.

Během toho jara, natáčení filmu a několika sobotních baseballových zápasů jsme se se Stevem poznali lépe. Moc toho nenamluvil, ale byl

veselý a aktivní a opravdu se mu dařilo mě rozesmávat. Byl ale stydlivý. Tak stydlivý, že mě ani nedokázal poprvé políbit. Byla jsem z jeho pokusů natolik v rozpacích, že jsem ho nakonec políbila já.

Když jsme spolu už nějaký čas chodili, Steve se odhodlal říct mi, že jsem jeho „děvče ze severu“ („North Country Girl“). Je to z Dylanovy písničky a ta dívka představovala pravou lásku, kterou poznal, než získal slávu a peníze, a se kterou se život nemazlil. Už tehdy mně umístil do časového plánu svého „života ve stylu Boba Dylana“. Nechápala jsem, že mou úlohou bylo hrát roli v nějakém mystickém plánu, který pro sebe chystal.

Byla jsem malá, kostnatá holka, měřila jsem jen 160 centimetrů. Měla jsem dlouhé, světle hnědé vlasy, místy sluncem zbarvené do zlatova. Mám vysoké čelo a poněkud podlouhlý obličej, jemné, výrazné ruce a zelené oči. Jsem dyslektička, díky čemuž jsem se zajímala o jiné věci, byla jsem kreativní a s nadšením jsem řešila problémy – chytrá, ale velmi nekonvenční. Předpokládám, že Steve tušil, že mám citlivou mysl zaměřenou na vnímání světa prostřednictvím smyslů.

Co jsem já viděla na Stevovi?

Věděla jsem, že je to génius, hned, jak jsem ho poprvé spatřila, protože jeho oči vyzařovaly jasné, komplikované obrazce světla. Časem jsem pochopila, jak byl na svůj věk zralý a jak obrovskou měl intuici, jako stará duše s tichými vědomostmi. Měl tmavě hnědé vlasy a mramorově bílou pokožku – kůži, která byla mimořádně citlivá, ale současně pevná, a jak jsem později zjistila, vlastně připomínající jeho osobnost. Mírně šišlal a jeho horní a dolní zuby na sebe perfektně dosedaly, což ještě zvýrazňovalo jeho středovýchodní rty a nos. Jeho úsměv měl v sobě odlesk piráta s pokladem na palubě. Šířil kolem sebe hluboký smutek, který mě přitahoval. V jeho postoji však bylo i nevyslovené naplnění působící dojmem, že má skromnost a sílu projít světem takový, jaký opravdu je. To jsem obdivovala hned od začátku. Víím, že skromnost někomu připadne ne-

pravděpodobná, ale je to jako sůl v čokoládě, trocha kontrastní chuti, jež vám ukáže, že síla je opravdová a skutečná. To všechno se plně projevovalo v osobnosti, která byla nepoddajná, chytrá, odlišná, zvláštní, veselá a plná záhad. Zkrátka a prostě jsem ho zbožňovala nade vše.

V mnoha věcech jsme se navzájem lišili. Pro mě byla důležitá duše a smysly, pro něj logika a intuice. Sdíleli jsme však základní tvůrčí hodnoty a oba jsme nadšeně něco zkoušeli. Steve i já jsme chtěli přijít na kloub všemu a tento popud byl silnější než obava z toho, že budeme dělat chyby. Ani pro jednoho z nás nebylo příliš důležité mít pravdu. Stále mám pocit, že jsme byli právě jin a jang, ačkoli se během času tyto protiklady více vyhrotily, i destruktivně.

V těch dnech jsem k Stevovi vzhlížela jako ke svému vůdci, protože jsem v něm viděla intelektuální poctivost. Byl vysoký a působil sofistikovaně bez předvádění – přesně tak jsem si představovala Abrahama Lincolna: skromného a poctivého, veselého, nic zvláštního. Doma jsem prožívala obtížné údobí, které negativně působilo na mou schopnost plánovat si další etapy svého života, ale Steve byl mnohem dál v uvažování o svém dospělém životě a o způsobu, jak ho docílit. Díval se na věci z nadhledu a já viděla, že shromažďuje informace s jasným cílem a zaměřením. Mluvil v záhadných metaforách a vedl sám se sebou hluboký dialog. Chtěla jsem se dozvědět více o tomto dialogu. Potřebovala jsem vědět víc a věnovala jsem pozornost jeho mladým vědomostem, abych pochopila, jak pohlíží na svět. Věřím, že mu stejné potěšení přinášelo vidět svět prostřednictvím mých podnětů, dojmů a kreativity.

Steve si hrával se slovy, která pro mne byla podivná a neznámá. Často říkal, že je „podvodník“, nebo tajuplně opakoval, že něco potrvá „čtyřicet dní a čtyřicet nocí“, nebo že bylo „třicet devět minut po celé hodině“. Také mnohokrát opakoval, že *Blázen je nejvyšší karta*, odkaz na něco, co bylo více než archetypem, protože Blázen – v tarotových kartách označený číslem nula – je o ničem a o všem. Vše je o potenciálu. Když se Steve

postavil do role hvězdy a mrkal na mě svým zářivým úsměvem, byl *Bláznem*, člověkem, který byl schopen překročit hranice poznaného světa a bezstarostně přijmout následky. Ale ano, byl to odvážný blázen, který od mládí věděl, že musí ve světě něco dokázat. Toto vše však bylo v protikladu s temným varováním, ve kterém říkal, že není „správným chlapcem“ v odkazu na písničku Dylana Thomase *Under Milk Wood*. Divila jsem se tomu pokaždé, když to říkal. A nakonec se také často opakovalo téma „žiji v čase na dluh“. Nikdy jsem nevěděla, o čem mluví, ale naklonila jsem hlavu, jako bych naslouchala vnitřnímu hlasu, a pokoušela se v tom všem najít nějaký smysl.

Oba nás zasáhla bouřlivá šedesátá léta a vyvinula se v nás hluboká nedůvěra vůči konvencím a neomezené nadšení pro úžasné možnosti, které ležely před námi. Sdíleli jsme tuto adolescentní etapu lovu a sběru, která nás udržovala ve stavu potěšení a rozvoje, ať už z nás mělo být cokoli. Z tohoto sdíleného východiska a za této atmosféry jsme byli více než ochotni experimentovat. Možná nás mohli považovat za vizionáře, až na to, že tehdy by mě vůbec nenapadlo spojovat toto slovo s naléhavou potřebou překročit meze známého. Prostě to tak bylo.

KAPITOLA DRUHÁ

Absolutní autorita

Během prvních šesti týdnů našeho přátelství jsme se se Stevem pohybovali téměř výhradně v našem světě dospívajících: střední škola, noční natáčení filmu, baseballové zápasy na hřišti střední školy v Cupertino. Nějaký čas trvalo, než jsme se seznámili s rodiči toho druhého.

S Paulem a Clarou Jobsovými jsem se seznámila jednoho pozdního nedělního rána. Malovali pokoj Stevovy sestry Patty a během představování jsem si všimla té nejkrásnější žluté, jakou jsem kdy viděla. Odstín mě vyvedl z rovnováhy a přiměl mě zamyslet se, jací jsou asi lidé, kteří si jej vybrali. Můj mozek pádil úprkem: nikdo v celé naší rodině takovou barvu nikdy nepoužil ani se k ní nepřiblížil. Žasla jsem nad jejím měkkým teplem. Obtížnější však bylo pochopit ostatní pocity, které ve mně barva vzbuzovala – pocit, že jsem o něco přišla, zklamání ze své rodiny.

Rychle jsem však pochopila, že tato barva byla výjimka. Vše ostatní v domě Jobsových bylo přísné a předvídatelné: béžová pohovka, standardní velká hnědá sedací souprava, jídelní a konferenční stůl ze světlého dřeva. Obývacímu pokoji vévodila velká televize a nad ní byla polička, která obsahovala celou knihovnu Jobsových, asi patnáct svazků (včetně starozákonní knihy Jób), a školní fotografie Steva a jeho sestry Patty. Stevova fotografie zobrazovala oplácáného páťáka s napůl přivřeným jedním okem, jehož krásný obličej byl současně lišácký i příjemný, přesto však neproniknutelný.

Po obývacím pokoji Jobsových se povalovala rodinná balení bonbonů a v kuchyni ve stylu čtyřicátých let plněné žemle z obchodu. Ve vjezdu

měli velký člun (Steve a Patty jezdili na vodních lyžích) a po domě a zahradě volně běhal králík, kterého chovali jako mazlíčka, což mě neskutečně překvapilo. A když jsem nakoukla do hlavní ložnice, viděla jsem dvě samostatné postele. Stevovi rodiče spali odděleně jako pár z televizních příběhů padesátých let. Nepanovala tam žádná romantika. Byl to dům naplněný věcmi pořízenými pro svou užitečnost, domov bez jakékoli krásy. Bylo to místo, jaké bych si představovala u něčích prarodičů.

Paul Jobs byl hubený muž, asi metr osmdesát vysoký. Měl vojenský střih, což bylo v té době poněkud neobvyklé, dokonce i u otců, protože v módě byly výrazné kotlety. V sevřených tvářích se mu objevovaly podlouhlé vrásky a oči měl vodnaté a šedé. Byl nervózní a podléhal krátkým záchvatům zoufalství. Jeho hlas pištivě stoupal, když byl ve stresu, a často říkal, že někoho majzne. Občas mi připomínal Pepka námořníka. Když poprvé řekl, že někoho majzne, tak jsem se otočila, abych viděla, zda se mám smát. Zjistila jsem, že určitě ne.

Paul byl na Steva tvrdý a často se zlobil, že Steve dělá všechno špatně. Hlavně si pamatuji, jak se Steve trápil pod neustávajícím přívalem nesouhlasu. O mnoho let později mně jiná Stevova přítelkyně, Tina Redseová, řekla, že si myslela, že Paula Jobse jako dítě bili. Přestože nemám tušení, zda to tak bylo, podle jeho chování to rozhodně vypadalo pravděpodobně. Steve otci odpovídal se smutným úsměvem a vytrvalou trpělivostí. Myslím, že Steve byl velmi empatický a že takoví lidé se mohou někdy prudce změnit a stát se krutými, jako tomu bylo u Steva. Někdy si opravdu říkám, že Stevův život byl zamýšlen, aby napravil příkoří spáchaná na Paulovi, a že Stevova empatie byla vyčerpána a poničena reakcemi na Paula.

Být s Paulem Jobsem nebylo snadné. Kromě jeho *touhy někoho majznout* jsem ho během onoho prvního dne slyšela několikrát opakovat: „Hezký je ten, kdo se hezky chová.“ Nevěděla jsem, co tím myslí, ale jeli-

kož to byl otec mého nového kluka a já se snažila chovat příjemně (a protože mě Steve nechal, abych se s tím vypořádala sama), jen jsem svědomitě opakovala: „Ano?“ Chvilí mi trvalo, než jsem zjistila, že Paul nejenže mluví o mně, ale považuje mě dokonce za problém. Při jiné příležitosti si vzpomínám, jak podrážděně vrčel, že učitelé jsou líní a že o prázdninách by neměli dostávat plat. Zdvořile jsem s ním nesouhlasila, ale během příštích patnácti minut svůj názor čtyřikrát zopakoval. I tenkrát mě Steve nechal, abych se s tím vyrovnala sama. Říkala jsem si tehdy, jestli si snad Paul nemyslí, že se chci stát učitelkou.

Paul byl zručný muž, který přeměnil svou dvojitou garáž na dobře vybavenou dílnu. Byl to působivý prostor plný strojů a náradí, s pracovním stolem a sloužil i jako sklad domácích a prázdninových potřeb. Na velké desce s háčky měly místo stovky nástrojů – některé z nich jsem před tím nikdy neviděla – a každý byl obkreslen černou barvou, aby se dal vrátit na původní místo. Garáž byla tak dobře uspořádaná a naplněná báječnými věcmi, že byla radost se na ni dívat.

Nevím, jakou měl Paul normální práci, ale garáž byla jeho druhým pracovištěm a zdrojem příjmů. O víkendech opravoval starší americká auta, která koupil podle novinových inzerátů, aby je pak prodal za slušnou cenu. Často jsem ho viděla, jak se sklání nad motory a zalézá pod auta, nebo jak zametá a splachuje vjezd ve svých montérkách, z jejichž zadní kapsy vyčníval červený hadr. Choval se cílevědomě, vždy pracoval a často byl podrážděný a huboval na věci, které ho rozčilovaly, s výjimkou času, kdy se na něco soustředil. Jeden obchodní časopis jednou označil Paula Jobse za obchodníka s ojetými auty, ale to je velmi nepřesné označení. Paulova práce s auty byl koníček a já měla pocit, že i služba veřejnosti. Byl opravdu šikovný a záleželo mu na tom, aby svou práci odvedl dobře. Koupila jsem si od Paula své první auto, čtyřdveřový chevrolet za dvě stě padesát dolarů. Koupila jsem si od něj i své druhé auto a pokaždé mi o těch autech všechno pečlivě vysvětlil.

Rychle jsem se naučila nebrat ho příliš vážně. Zdálo se mi, že trpí hlubokým pocitem bezmoci, který vedl k jeho bojovnosti. Vždycky mi na něm záleželo. Koneckonců, byl to Stevův táta.

Clara Jobsová byla rozumně vyhlížející žena, která vypadala mladistvě, ale i zrale. Její oči byly stydlivé a příjemné a hlas měl karamelový nádech. Jako mnoho žen své generace kouřila. Clara Jobsová měla tmavší pleť a teplé hnědé vlasy. Měla široké lícní kosti a široký úsměv. Steve sice nebyl Clařino vlastní dítě, ale velmi se sobě podobali. Jednou jsem to Claře řekla a ona zčervenala. O několik let později jsem se setkala se Stevovou matkou, Joanne Simpsonovou, a zjistila jsem, že se Claře opravdu podobala: obě měly široké lícní kosti a teplý odstín pokožky a hnědé oči.

Clara říkávala Stevovi, že jeho matka byla jednou z nejkrásnějších žen, jakou s Paulem kdy viděli. Steve stále sebejistě opakoval, že *jeho* matka je *krásná*. Ideál její krásy se pro něj stal osobním nedotknutelným triumfem, pozoruhodným a zdokonalovaným během její nepřítomnosti. Když o ní mluvil, zaplavoval mně soucit. Ne proto, že bych Steva měla litovat, ale protože pro něj z mnoha různých důvodů tolik znamenalo, že neví, odkud pochází.

Hodnota, kterou Steve přikládal krásě, mě udivovala. Jednou mi ukázal profesionální reklamní fotografii mladé Clary. Byl z ní tak nadšený, že jsem si říkala, zda Clara nevytvořila obraz krásy jeho matky nejen proto, že toužil znát svůj původ, ale i proto, že viděla, jak moc pro něj krása znamená.

Nedlouho potom, co jsem se seznámila s Jobsovými, jsem stála sama v jejich obývacím pokoji a čekala na Steva. Vtom přišla Clara a učinila udivující prohlášení. Bez jakéhokoli úvodu mi řekla, že s Paulem Steva adoptovali po narození, ale že krátce poté Stevova matka adopci napadla u soudu a chtěla ho umístit u jiných lidí. Měla pocit, že Jobsovi nejsou lidé, které by si představovala pro výchovu svého dítěte. Vlastně si původ-

ně pro svého syna vybrala jiné adoptivní rodiče: katolíky, dobře vzdělané a bohaté. Ale tato rodina si to na poslední chvíli rozmyslela, protože chtěla holčičku. A tak Jobsovi dostali Steva a Steve Jobsovy. Ale nebylo to jednoduché. Clara a Paul museli jít k soudu a bojovat, aby si adoptované dítě mohli ponechat, když se jeho vlastní matka rozhodla, že ho chce umístit do jiné – někdo by mohl říci *lepší* – rodiny.

„Prvních šest měsíců jsem se bála ho mít ráda,“ řekla mi Clara. „Bála jsem se, že mně ho zase vezmou. I když jsme soud vyhráli, Steve byl tak problematické dítě, že když mu byly dva roky, měla jsem dojem, že jsme udělali chybu. Chtěla jsem ho vrátit.“ Její oči se rozšířily, když mi vyprávěla podrobnosti o jejich složitém životě. Vnímala jsem, že cítí vinu a věci si vyčítá, ale bylo tam toho více. Když na to teď vzpomínám, přemýšlím, zda se mě pokoušela varovat nebo jen chtěla věci vysvětlit.

Když jsem se seznámila s Clarou, byla jsem velmi mladá. Nemyslím, že Clara chápala, jak velmi mladá. Jenom jsem přikyvovala, abych ji uklidnila a nabídla zdání, že mi řekla něco velmi důležitého. Byla jsem ale v rozpacích, protože mi bylo jasné, že nemohu chápat problémy dospělých. Do té doby jsem se s Clarou setkala nejvýše třikrát. Byla to matka mého nového kluka a v době, kdy většina mladých dospělým nedůvěřovala, mi Clařina zpověď připadala naprosto pozoruhodná. Byla jsem smutná a naprosto jsem na to nestačila. Vzpomínám si, že jsem se dívala na podlahu a přemýšlela, zda ho mají rádi nyní.

Steve přemýšlivě pokyvoval hlavou, když jsem mu vyprávěla, co mně jeho matka řekla. Odpověděl, že se soudní případ uzavřel, když se jeho rodiče zavázali, že ho pošlou na vysokou školu. Když jsem Steva poznala, byl už přijat na Reed College, takže svému závazku dostáli. Steve několi-krát opakoval: „Prostě jsem zavřel oči a píchl prstem do seznamu vysokých škol. Když jsem oči otevřel, prst ukazoval na Reed College. Tak jsem si vybral Reed.“

Steve mi vyprávěl, že děti na základní škole si z něj kvůli jeho adopci utahovaly. „Co se stalo?“ ptaly se. „Tvoje máma tě neměla ráda?“ Když mi o tom Steve vyprávěl, muselo už od té doby uplynout alespoň deset let, ale jeho ústa se stále ještě hořce kroutila. Šikana na základní škole mu tak ubližovala, že jednoho dne Steve přišel domů a řekl rodičům, že to nebude déle snášet a že se do školy nevrátí.

Steve se vždy choval ohledně vlastních potřeb s autoritou. Absolutní autoritou.

Myslím si, že to Paul a Clara poznali a věděli, že musejí něco udělat, aby syna ochránili. A udělali. Přestěhovali se do Los Altos a jiného školního obvodu. Vždycky jsem žasla, že se Jobsovi opravdu přestěhovali, aby ochránili Steva. V té době by většina rodičů, které jsem znala, poslala své dítě zpět do prostředí šikany a řekla mu, že musí „vzdorovat“. Je zvláštní, že to nestačilo, neboť Steve vyrostl a naučil se šikanovat sám sebe velmi sofistikovanými emocionálními a psychologickými způsoby.

Byla jsem ohromena, kolik volnosti měl Steve, aby mohl být sám sebou, a jak moc ho jeho rodiče respektovali. Steve měl romantickou povahu a velkou intuici. Často říkal věci, které jako by pocházely ze vzdálených výšin. Nikdy mě nepřestalo udivovat, jak velký prostor k tomu, aby se lišil, mu poskytovali jeho manuálně pracující rodiče, lidé se selským rozumem, ale téměř žádnými knihami. Popravdě řečeno, poskytli mu prostor být naprosto mimořádný.

Bylo to podobné jako ta zvláštní krémová žlutá v Pattyině pokoji. Paul a Clara v sobě měli nádech něčeho mimořádně sofistikovaného, přes svůj nedostatek vzdělání. A když Steve ukázal známky svého talentu, zdálo se, že se všichni zhluboka nadechli, podívali se dolů a začali se pohybovat jiným směrem, jako by byli tanečníky reagujícími na novou choreografii.

V těch prvních letech jsem si neuvědomovala, jak Steva musel jeho skrytý svět ztráty a starostí zasáhnout. Ale napětí bylo přítomné jako šíp

v nataženém luku, vysoké a koncentrované hroznými ztrátami, které vytrpěl. Ale když ten šíp vypustil...no teda... Vystřelilo ho to a současně i mne směrem k potěšení a objevům. Inspirace je vždy reakcí na to, co postrádáme. Kreativní proces je tu proto, aby zaplnil mezery. To je také například důvod, proč Picasso již nikdy nenamaloval kytaru, když si jednu sám koupil.

Steve mě vždy dokázal překvapit. Jednoho dne vyslovil myšlenku, která mi dovolila vidět v dítěti muže – a v muži dítě. Řekl něco o bombardování komunistů a mně to přišlo jako mentalita studené války. V té době jsem byla idealistka, věřila jsem v mír jako cíl, a jak zpívali Beatles, *love is all you need* (láska je vše, co potřebuješ). Myslela jsem si, že polarizující komentáře o americko-sovětských vztazích byly záminkou médií, jak udržovat lidi v nemyslícím nacionalismu. Odmítala jsem nacionalismus, protože jsem věřila, že jsme novou generací, která by měla hledat osvěcenější odpovědi na současné problémy. Ale Stevova poznámka mě přiměla se zamyslet a uvědomit si, že jeho politické názory jsou vyzrálejší. To mnou otřásl.

Popravdě řečeno, mentalita studené války byla ač nenápadnou, přesto neodmyslitelnou součástí mého života. Můj otec pracoval ve společnosti Sylvania, která hodně spolupracovala s ministerstvem obrany. Kvůli tomu, že jeho práce byla tajná (musel procházet četnými bezpečnostními prověrkami), jsme u večere nemluvili o politice nebo vztazích USA, i když nám tato oblast zajišťovala slušný status vyšší střední třídy. Ať jsme bydleli kdekoli, všichni naši sousedé byli prověřováni vládními institucemi, aby si otec mohl zachovat nebo zvýšit své bezpečnosti prověření. Důsledky toho všeho jsem si ve vlastním životě naprosto hloupě vůbec neuvědomovala; přesto mi však Stevovy názory formované studenou válkou přišly naivní.

Na Stevovi jsem milovala jeho dětskou hravost. Jeho myšlení a jeho bláznivé výstřelky mě ohromně povzbuzovaly. V sedmnácti letech

napodoboval roboty z padesátých let – rozesmál se jako rozevláté dítě a pak začal napodobovat rigidní kovové stvoření, které jednalo jakoby v odezvě na imaginární řídicí centrum mimo vlastní mozek. Pohyboval se trhanými pohyby s rukama nataženýma jako Frankenstein a drmolil povely z řídicího centra. Jednoho dne vběhl do kuchyně, zvedl telefon, stiskl křížek a řekl mi, že právě vyhodil svět do povětří.

Steve přistupoval k běžným záležitostem jako dítě, ale dokázal být i zahořklý jako dospělý, například když mi vyprávěl, jak se dozvěděl, že Santa Claus neexistuje. „Zuřil jsem, že mně lhali.“ Opakoval to při různých příležitostech a pokaždé jsem viděla, že ještě neodpustil, že ho to ponížení stále zlobí. Pro Steva nespočívala dětská zranitelnost v odkládání reality a jejím nahrazování kouzelnými příběhy, chtěl vědět přesné informace o tom, jak se věci mají doopravdy. V tom jsme byli naprosto odlišní, protože já jsem kouzelné příběhy vždy milovala a toužila po nich. Proto jsem ho také milovala.

KAPITOLA TŘETÍ

Experimentální rozkvět v plném trysku

Areál střední školy nám se Stevem musel připadat jako druhý domov. To je jediný důvod, kterým si vysvětluji naše rozhodnutí brát v areálu školy Homestead LSD. Museli jsme být velmi naivní a arogantní, když jsme si mysleli, že je to dobrý nápad. V náš prospěch ale mluví to, že areál byl veliký, schovaný před ruchem hlavní ulice a v sobotu pozhnaně opuštěný.

Nepamatuji se, jak jsme LSD sehnali, ale jsem si jistá, že jsem ho musela opatřit já, protože Steve jej nikdy předtím nezkusil. Matně si vzpomínám, jak jsem z kapsy vytáhla dvě tablety, abych je ukázala Stevovi, a myslela jsem, že bychom si mohli dát jednu na půl. To ale ani jeden z nás nechtěl a tak jsme každý spolkli celou tabletu. A pak jsme čekali.

Seděli jsme na schodišti dvoupatrového oddělení humanitních předmětů v napjatém očekávání. Alespoň já jsem byla napjatá. Bylo to poprvé, co Steve bral drogu, a přestože měl spoustu divokých teorií, vypadal během čekání trochu vyděšeně. A potom, zničehonic, mi začal říkat, že ho musím upozornit, aby se nezačal chovat „nadutě“, kdyby začal „vyvádět“. Slovo „nadutě“ znělo jako od Shakespeara, říkala jsem si, jak je přehnané, ale bylo také báječné. Pak ale řekl, že vlastně chce, abych začala trénovat větu „Nechovej se nadutě“, abych byla připravená se s „tím“ vyrovnat. *Připravená na co?* Neměla jsem nejmenší ponětí, o čem vlastně mluví. Bylo to divné a působilo mně to rozpaký, ale byl tak vážný, že jsem mu vyhověla.

„Nechovej se nadutě!“ řekla jsem.

„Ne! Musíš to říct s větším přesvědčením.“ Myslel to vážně.

„Dobře,“ odpověděla jsem. „NECHOVEJ se naduté!“

Ale stále mu to nebylo dost dobré.

„NE!“ zvýšil hlas. Začínal se mnou ztrácet trpělivost, ale snažil se zůstat zdvořilý. „Zkus to znovu. Je to důležité. Nedokážeš mě zastavit, když nebudeš silnější.“

Zastavit co? Poplašeně jsem se zasmála. Všechno to bylo takové podivné.

Po mém třetím pokusu vstal a vše zopakoval a moc se snažil mi to vysvětlit. „Ne! Musíš to udělat takhle, s větším důrazem.“ Pak s nataženou rukou zařval z plných plic „NECHOVEJ SE NADUTĚ!“

Pane bože. Snažila jsem se co nejvíc, ale celá věc byla tak legrační, že jsem se začala smát. Ale Steve se nesmál, jen se na mě díval a opakoval: „Mluv, jako bys to myslela VÁŽNĚ!“ Čelo se mu zachmuřilo. „Udělej to, řekni to!“ Ať jsem se snažila, jak jsem chtěla, brzy jsem se smála tak, že jsem ze sebe nedokázal vydat jediné přesvědčivé slovo. A s opakováním se to nelepšilo, naopak.

Steve byl na mě moc hodný a ten pocit ještě posilovala vážnost, s jakou přijímal problém, který jsem očividně nechápala. Říkala jsem si, jak to asi zvládneme, když jsem si uvědomila, že LSD už začalo účinkovat.

„Hej, už to začalo,“ zakřičela jsem. „Budeš v pohodě.“

O mnoho let později jsem navštívila Steva, když už byl ženatý. Naší dceři Lise bylo třináct let a Stevův syn Reed byl mimino v kočárku. Byli jsme všichni před jeho domem v Palo Altu a chtěli jít na procházku, když na mě Steve bez nejmenšího varování začal chrlit ty nejpodlejší a nejpodivnější hrozné poznámky, jakoby mě kropil kulkami ze samopalů. Bylo to naprosto nečekané a strašné, něco ve smyslu proč jsem jako člověk tak totálně neschopná, že jsem nebyla schopná reakce. Na takové chování se nemůžete připravit, bez ohledu na to, kolikrát se to stane. Ztichla jsem, ale Stevova žena Laurene na něj zařvala, ať toho nechá. I ona se na něj kvůli mně zlobila. Když si vzpomenu na Stevův první zážitek s LSD – bál

se právě toho? Musel vědět, že je schopen se chovat jako dělová věž. Láme mi srdce, když si nyní uvědomuji, jak hodně toho chápal a jak se to pokoušel udržet v tajnosti.

Ale onoho dne před mnoha lety, když si Steve uvědomil, že se nic strašného nestane, tak se uvolnil, upadl do zvláštního úžasu a přestal se o všechno starat. Strávili jsme dalších devět hodin hraním, povídáním, dlouhými pohledy do tváře toho druhého, střídavě jsme se smáli a byli vážní. Žertoval o mně i o sobě. Nutil mě smát se, nutil mě přemýšlet. Byl to velmi bohatý zážitek. Všechno se chvělo a lesklo díky LSD a zamilovanosti. Vlhce a zvláště jsme se líbali a pak jsme se vzájemně prolnuli a všechno bylo růžové a dotýkali jsme se řasami, abychom zjistili, jaké to je. Nebylo třeba nic skrývat. Zatímco se slunce posunovalo pomalu po obloze, neexistoval žádný strach, zábrany, ani vnímání času, dokud nám pozdě odpoledne nezačalo kručet v žaludku a neuvědomili jsme si, že jsme celý den nic nejedli a máme hrozný hlad. Pak jsme z budovy humanitních předmětů, naší základny, podnikli výpravu do sousední zahrady na rohu Homesteadské a Stellingovy ulice (bohužel už tam není), kde jsme si natrhali nějaké meruňky – jediné jídlo, které jsme během té drogové seance měli. A stačilo to.

Ten den jsme dělali věci, které dělají noví milenci, a znamenalo to úplně všechno. Večer, když intenzita zážitku začala polevovat, jsme se rozdělili a šli domů. Příští pondělí ve škole mi Steve velmi nadšeně řekl, že díky zkušenosti s LSD cítí výstelku svého žaludku. Tak byl nadšený. Bylo mi jasné, že to pro něj znamená víc, než jsem dokázala pochopit.

Po našem prvním zážitku s LSD zašel Steve s několika kamarády na promenádu v Santa Cruz. Řekl mi, že to byla taková zábava, že by to chtěl podniknout znovu se mnou. Myslím, že se mu líbilo jet nadopovaný na ruském kole a shlížet dolů na lidi a na obrovský oceán pod měsícem osvětlenou oblohou. Mně se to nikdy nezdálo jako dobrý nápad a nyní mohu říci s určitostí, že není nic horšího, než si vzít LSD v zábavním parku. Byla

jsem vyděšená, když jsem se dívala do hrubých tváří davu, a vykolejil mě hluk a blýskavá světla. Chtěla jsem jen zalézt někam do díry a počkat, až to přejde. Jeli jsme na ruském kole, ale já byla tak vystrašená, že jsem se držela celou dobu kabiny a Steva a modlila se, aby to už bylo za námi. Byla to nejdelší jízda mého života na ruském kole.

Rozhodli jsme se se Stevem z promenády odejít. On však vůbec nevnímal svůj stav ani skutečnost, že nemůže řídit, takže jsem u dveří auta téměř zešilela, než jsem ho od toho odradila. Potom jsme se schoulili na okraji zábavního parku v Santa Cruz, hodiny jsme seděli na písku, dívali se na sebe, smáli se a čekali dlouho do večera, dokud LSD nevyprchalo a nebylo zase bezpečné řídit.

Tenkrát, s ničím na práci a s odlupujícími se vrstvami osobnosti, když jsem se dívala do jeho milého usmívajícího se obličej, jsem si uvědomila, jak hluboce a čistě Steva miluji a on miluje mě. Byla to láska, jakou jsem nikdy předtím nepoznala. Hodiny ubíhaly jako minuty. Stěží jsem mohla mluvit, řeka života námi protékala tak rychle, že jsem nenacházela slova, a tak jsme se jen dívali do očí a Steve dělal vtipy, dokud jsem neřekla, že je mi lépe. Pak jsme jeli na sever podél pobřeží a našli širokou pláž. Tam jsme vytáhli spacáky, ale daleko od vody, abychom se neprobudili ve vlnách. Zavrtali jsme se spolu do spacáku a Steve za chvíli usnul, přitulený ke mně. Já jsem nemohla spát, ale hodiny jsem klidně ležela, konejšena jeho dýcháním a šumem vln.

Tehdy jsem zažila jednu z nejhlubších a nejtrvalejších vizí svého života. V mizejícím účinku LSD (což je u LSD to nejlepší, protože veškerý stres zmizí a pouhé dýchání představuje nesmírnou radost) jsem zažila sen, ve kterém jsem viděla průhledné zářící zvony, které zněly miliony kilometrů daleko ve vesmíru. Pozorovala jsem tyto zvony a naslouchala jim během dlouhých hodin, ve kterých zaznívaly při každém nárazu vlny, a najednou jsem si uvědomila, že barva a zvuk vytvářejí úžasné kontinuum. Od oné noci se již nikdy nestalo, že bych tam, kde jsem dříve dělila

své vjemy mezi smysly, neviděla zvuk, neslyšela barvu a necítila barvu i tvar i zvuk v jednom velkém propojení. Také jsem věřila, že vidina zvonů pocházela z našeho propojeného vědomí. Dodnes tomu věřím.

Vzít si LSD je jako vylézt na vrchol hory a uvidět něco, co vám změní život. A jakmile tu vizi jednou máte, už vás nikdy neopustí. (A pokud ano, tak jen proto, že dojdete ještě dál nebo ji do sebe zahrne nějaká ještě větší vize.) Když si vezmete LSD, ani si nevšimnete, že se vám celý život přeorganizoval kolem těchto chvil neuvěřitelného prozření. Tak je tomu s prozřením vždy. Trvá roky na to přijít. Může to být riskantní jízda, pokud ji nepodstoupíte s nějakým posvátným úmyslem, ale využijte ji s vážností a dostanete se do oblastí, které nejsou z tohoto světa. Ta látka je oheň bohů, zdroj převratných změn otevírající dveře k životně důležitým vjemům. A ty dveře se už nikdy nezavřou. Nebudu přehánět, když řeknu, že vám to může změnit život.

Co si z toho odnesl Steve? Nevím. Může to z mudlů udělat rytíře Jedi? Taky nevím. Myslím, že LSD může nabídnout dobrý náboženský prožitek, ale není to náhražka duchovního cvičení. Steve později veřejně mluvil o báječných zážitcích s LSD, takže si myslím, že to na něj mělo velký vliv. Ale myslím, že ani jeden z nás od doby, kdy nám bylo devatenáct nebo dvacet a začaly povinnosti dospělých, už pak LSD nebral.

Spíše si myslím, že rozšířené užívání LSD bylo součástí odpovědi na atomovou bombu. I když Ram Dass později řekl, že můžeme dosáhnout mnohem povznešenějších stavů pomocí meditace (a že budou stabilnější a déle trvající než stavy vyvolané drogami), odpovídalo podle mne braní LSD životu té doby a bylo součástí hlubokého nutkání otevřít svět nové vizi založené na životě, ne na smrti. A přestože hnutí šedesátých a sedmdesátých let mohou z dnešního pohledu vypadat naivně, vytvořila komplikovanou a sofistickou zemi, jakou známe dnes.

Psychoterapeutická skupinová sezení přinutila muže k pláči a dovedla lidi k tomu, aby vyměnili hraní rolí za více opravdovosti ve svých životech

a vztazích. Místní dobrovolnické skupiny vedly k lidštějšímu světu. Byl to iterativní proces, který žil z podpory lidí a nabíral setrvačnost. A vedl k tvorbě nových systémů myšlení, vizí, umění a techniky, jejichž účelem byl lepší svět: feministické hnutí, hnutí Černých panterů, programy na zvyšování lidského potenciálu a odstranění hladu ve světě, muzikál *Vlasy* – ty všechny ukazovaly k lepším zítřkům. Hunter Thompson přišel se slavným burcujejícím sloganem „Když se dějí divné věci, z podivínů se stávají profesionálové!“, když tvrdil, že *všichni* mají dostatečnou kvalifikaci ke změně, mají-li srdce, mysl a vůli. Mnoho lidí mělo.

Steve si přečetl knihu Arthura Janova *The Primal Scream* (česky *Prvotní výkřik*, Pragma, 2007) a vysvětlil mně, jak LSD i prvotní výkřik uvolňují nahromaděná traumata z dětství: „Když zažijeme pocit našich nejhlubších nenaplněných potřeb, můžeme uvolnit zablokované emoce a prožít život plněji. Každý to dokáže.“ Řekl, že Janov vyvinul metodiku prvotního výkřiku, protože jednoho z jeho pacientů strašilo divadelní představení, ve kterém nějaký chlapík chodí po jevišti v plenách a křičí: „Tati, vrať se domů! Mami, neodcházej!“ Umělec takhle neustále křičel, znovu a znovu, dokud na jevišti nezačal zvracet.

Pomaloučku mi logika spojená s uvolněním traumatu začala dávat smysl a já viděla obraz, který se Steve pokoušel rozluštit. Říkal v souladu s Janovem, že tok halucinací způsobených LSD je výsledkem rychlosti uvolňování traumatu z těla určitým biologicko-psychologickým mechanismem, ke kterému dochází ve vnitřní části mozku. Představovala jsem si, jak míchou prochází pára z konvice s vařící se vodou, jak nejprve vytvoří malý otvor a potom velký, kterým se uvolní neuróza a přetvoří se v obrazy, které se rozplynou ve vzduchu. „S výjimkou LSD se neuróza vždy vrátí,“ říkal Steve, „zatímco při primární terapii je plně procítěna a vyřešena.“

Steve opakovaně mluvil o Janovových přesvědčeních, že rodiče, kteří nemilují své děti a opustí je různým způsobem, vytvářejí setrvalá trau-

mata. Mnohokrát jsem sledovala tyto jeho promluvy. Bylo to, jako by šlo o liturgii a on byl šaman, který bubnováním a stálým opakováním buduje a posiluje mocnou myšlenku. Nakonec se myšlenka, že je možné znovu získat ztracenou nevinnost, že se vše může obnovit a stát opět úplným, stala součástí mého vědomí a navždy změnila mé základní představy. Myslím, že Steve nejvíc doufal, že opětovně získá to, o co přišel adopcí. Ale také to byla nakažlivě radostná myšlenka, která mi zpřístupnila vlastní široký pohled na svůj potenciál. „Potenciál“ byl estetikou naší doby.

Steve si uvědomil dříve než mnozí jiní, že jídlem lze zvýšit potenciál, odstranit neurózy a rozvíjet myšlení. Kniha Arnolda Ehreta *Mucusless Diet Healing System* ho seznámila s praktikami, která pak po léta využíval k udržení dokonalého zdraví. Ehretova kniha je jedním z oněch podivných klenotů napsaných začátkem dvacátého století, která má i dnes poměrně hodně následovníků. Ehreta by bylo možné docela dobře považovat za jednoho z kmotrů dnešních hnutí za syrovou stravu a za superpotravinu. Ehret tvrdil, že dietou, která nevede k tvorbě hlenu, mohou lidé uvolnit emocionální bloky ze svého těla a otevřít se vyšší úrovni fyzické, emocionální, duševní a duchovní jasnosti a integrace. Steve vysvětloval Ehretův návod, jak se uzdravit, tím, že přestaneme jíst maso, sýry a cukr. Vysvětloval, že hojení je přirozenou vlastností těla, jen je třeba přestat jíst „špatnou“ stravu. Steve tvrdil: „U opravdových potravin, jako jsou jablka nebo salát, tělo ví, kdy má dost. Ale u špatných potravin tělo nedokáže dešifrovat obsah živin a vydat signál, že má dost a že se má přestat jíst.“ Tento výklad se mně líbil a přijímala jsem jej jako důležitou informaci.

Steve mi také vysvětlil jiné chemické procesy probíhající v lidském těle. Rok před tím, než jsem se s ním seznámila, jsem objevila kávu, a ta doslova změnila můj život, protože mně pomohla překonat dětský syndrom ADHD a dyslexii, která mi vždy bránila číst déle než dvacet minut v kuse. Aniž bych Stevovi vylíčila své zkušenosti, vysvětlil mi, že lékaři předepisují hyperaktivním dětem amfetaminy, aby přetížili jejich nervové

systemy a děti se tak uklidnily. *Takhle to tedy je*, pomyslela jsem si, *proto mi káva pomáhá se čtením*. Příliš jsem se styděla přiznat mu, že nedokážu číst bez kofeinu, ale opět mě udivilo, jak do problému pronikl. Později jsem se zeptala jednoho doktora, zda měl Steve pravdu. Doktor na mě mrkl, jak už to doktoři dělávají, ale řekl, že přinejmenším částečně ano.

Steve měl nadání k řešení problémů. Často mne seznámil s nějakým problémem a pak mi ukázal způsob, jak jej vyřešit. Ne úmyslně, spíše to byl zvyk. Obdivovala jsem, jak dokázal nacházet řešení a jak vysvětlil problémy tak, abych tomu porozuměla. Připadalo mi, že měl tehdy seznam myšlenek o potravinách, léčebných kúrách, vadách učení a terapiích – myšlenek, které by mu pomohly získat přístup ke všem možnostem ve vesmíru. Nyní to vypadá, že směřoval k filosofickému systému známému jako přírodní zákon. Tenkrát jsem si však říkala, jestli není tak trochu blázen, který se nadchne pro všechno, a jestli věci nejsou přece jen složitější, než si myslí. Ale Steve hledal elegantní jednoduchost.

Vzpomínám si, jak jednou vysvětloval způsob, jakým Dylan v jedné písni promlouval o zneužití moci na globální úrovni. Mluvil o tom, jak mocní a bohatí vytvářejí situaci, ve které jsou lidé přemoženi, pracují příliš těžce, zůstávají chudí a bojují nesmyslné války, aby zapomněli na to, co opravdu sabotuje jejich život. Vzpomínám si, jak potichu Steve mluvil, když mně vyprávěl, jak elita využívá taktiky tvorby bohatství zneužívající lidi, kteří si to mohou dovolit nejméně. Toto tvrzení mne hluboce zasáhlo nejen proto, že jsem vždy chtěla pochopit, jak zneužívání moci funguje, ale také proto, že byl tak opravdově čistý a poctivý, když o tom mluvil.

Ať už bylo Steveovo pochopení jakkoli hluboké, dokázalo být také znepokojivě negativní. Jednou jsem jej potkala přesně na místě, kde jsem ho před několika měsíci poprvé spatřila. Právě šel z hodiny biologie a popisoval pokus s krysami, o kterém se učil v behaviorální nauce. „Když se krysám poskytuje jen pozitivní zpětná vazba, tak se naučí požadovaný

kousek,“ říkal. „A když se jim poskytuje jen negativní zpětná vazba, tak se jej naučí také. Ale když dáváš kryse pozitivní i negativní zpětnou vazbu, tak se zblázní!“ Měl na tváři takový kradmý úšklebek. Vypadalo to, jakoby si tuto informaci hodlal zapamatovat pro pozdější využití.

Stevův svět se od mého lišil. Jeho svět byl směsí Boba Dylana, Johna Lennona a Shakespearea, vědy, matematiky a jiných druhů psychologie, než které jsem znala já. Já jsem se nemohla nabažit science fiction a magického realismu. Dlouho jsem pozorovala jasné scény plné lidí, svateb, vesnic, rabínů a zvířat v Chagallových obrazech. Milovala jsem hluboké zlaté tóny a zemitý realismus Rembrandtových děl a oduševnělou poctivost ruského malířství devatenáctého století. Poslouchala jsem Jefferson Starship, Jethro Tull, Leonarda Cohena, Joni Mitchellovou, elektrické housle v Mahavishnu Orchestra a – stejně jako Steve – Johna Lennona.

Steve mě také seznámil s Beat Poets. Studoval jejich literaturu a přitažlivost. Bylo v něm také určité světlo těch dřívějších dob – jasná, přitažlivá sofistikovanosť pohledného podivína, básníka, šamana. V centru jeho bytosti docházelo k vibracím, které se projevovaly zvláštním rytmem jeho slov, humoru a myšlenek. Jsem si jistá, že estetika beatu ovlivnila prostřednictvím Steva estetiku Applu.

Když jsme se seznámili, tak jsem určitě nebyla nepopsaný list, ale Steve mne přivedl na mnoho nových myšlenek. Jednou mi tvrdil, že Shakespeare byl považován za osvícence. *Osvícenec?* Slovo z Východu aplikované na literárního génia Západu? Smála jsem se, vypadalo to nesmyslně. Ale Steve si myslel, že je to pravda. Některé z jeho myšlenek se uhnízily v mém mozku a trvalo mnohdy několik let, než jsem pochopila, o čem tehdy mluvil. Nyní souhlasím.

Myšlenka osvícení podnítila vědomě i nevědomě mnoho dalších. Celá naše střední škola byla jako Petriho miska, ve které vyrůstali kreativní žáci a učitelé, z nichž mnozí se snažili přijít s novou chytrou myšlenkou

založenou na nových chytrých hodnotách. Sedm let po ukončení střední školy jsem mluvila s reportérem časopisu *Time* Michaelem Moritzem, který mi řekl, že dělal rozhovory s učiteli z Homesteadu o Stevovi a Wozovi. Mnozí z nich mu prý nezávisle na sobě řekli, že roky 1967 až 1974 představovaly období kreativní anomálie na škole, pravý kreativní rozkvět v plném trysku. Jednoho dne to kreativní období bez předchozího varování skončilo. Konec. Kaput. Šlus. Podle Moritze zůstali učitelé v šoku a ptali se: „Co se to stalo? Kam se to všechno podělo?“

Ze současného úhlu pohledu je pro mě těžké si nemyslet, že všechno to výbušné kulturní magma se nepřetavilo do nekonečně malého počítačového čipu – jako racionální odpověď na potřebu budování společenské složitosti, organizace a *propojení*. Svět požadoval změnu a vyšší úroveň fungování. Nevyžadoval jen nové vědní obory a technologie, ale i nové zákony, které by pro ni platily, a nové druhy umění a hudby, které by ji vyjádřily. Popravdě nový druh všeho, který by integroval nové úrovně zodpovědnosti a lásky. A my byli součástí toho nového údobí.

Na konci mého prvního roku začal Homestead provádět v areálu změny, které vypadaly, jako by jejich cílem bylo vyhubit typ kreativity, který jsme představovali. Malé travnaté plochy byly jedna po druhé zabetonovány. Pokud si vzpomínám, všechny je natřeli bledě zelenou barvou. Na ústřední nádvoří byly namontovány silné reflektory a kolem celého areálu postavili dvaapůlmetrový plot. Rok po tom, co jsem ze školy odešla, natřeli cihly dusivou špinavě bílou barvou. Možná, že to udělali v zájmu údržby, ochrany a snižování nákladů, ale vypadalo, že školu předělávají v zájmu zvýšení kontroly nad studenty. Naše doba přišla a odešla a s ní i jedinečná kultura. Nyní, o třicet let později, však musím říci, že škola je mimořádně krásná. Věci se mění. A nová generace dětí na Homesteadu má nyní odlišné představy. Cítím to a vidím to. Tyto děti jsou také měkčí a laskavější než jsme byli my.

Když se nyní ohlížím zpět, vidím, jak jsme si byli se Stevem blízcí, kolik času jsme trávili spolu. Jako mladé páry všude na světě jsme chodili do kina. Viděli jsme filmy od Françoise Truffauta, Felliniho, Charlieho Chaplina, Woodyho Allena a dalších, filmy o Bobu Dylanovi, Johnu Lennonovi, Lennym Bruceovi a Woodym Guthriem, na které jsme šli kvůli Stevovi. Romantik ve Stevovi mimořádně miloval Truffautův film *Jules a Jim* a *Děti ráje* od Marcela Carného. A přestože mě tyto filmy zaujaly a líbily se mi, obávám se, že jsem nepochopila hloubku dramatu v nich obsaženého. Až o mnoho let později, když jsem v roce 1988 viděla film *The Enigma of Kasper Hauser*, jsem poprvé zažila hloubku svých zničujících emocí. Tenkrát jsem šla z kina a měla pocit, jako bych kráčela po dně moře. *Tak takové to muselo pro něj být*, pomyslela jsem si. Bohužel bylo mnoho případů, kdy jsem Stevův emocionální život úplně docenila až s velkou časovou prodlevou.

Jak moc mohl film Steva ovlivnit, jsem pochopila jednou večer, když jsme šli do kina Camera One v San Jose. Dávali dokumentární film o Dylanovi z roku 1967, *Don't Look Back*. Vzpomínám si, že v jedné chvíli jsem odhlédla od plátna a podívala se na Steva, protože jeho energie byla tak intenzivní, jako by jeho tělem probíhal elektrický proud. Film srovnával Dylana s jiným současným folkovým zpěvákem Donovanem. I když Steve běžně upřednostňoval Dylanovu hudbu a úspěchy, viděla jsem, jak je pro něj důležité být na straně výherce tohoto porovnání a jak jeho zachmuřený, bouřlivý výraz dává tak moc najevo bezmezný pohrdání „menším nadáním“ Donovana, že mi to vzalo dech.

KAPITOLA ČTVRTÁ

Podvodník

Škola Homestead představovala v sedmdesátých letech bouřlivou směsicí lidí. Měli jsme hudebníky a herce, chytré lidi a kuřáky marihuany. Byli tam fotografové, studenti literatury a různé umělecké typy – lidi, které zajímalo malířství jako mě, ale i keramiky a kreslíře komiksů. Homestead měl své vědce i podivíny, stejně jako skupinu kluků, co jezdili na motorkách a nosili bundy Harley Davidson, ale kterým jsme říkali „Rádoby Tvrdáci“, protože byli tak fajn. Pak tam byli studenti, kteří byli sami pro sebe, nemohli jste je zařadit do žádné skupiny.

Studenti na Homesteadu se často stýkali i s jinými skupinami lidí, než do jaké patřili. Bylo tomu tak i u nás se Stevem – propojovali jsme různé světy. Jeho přátelé byli divní a chytrí a spojoval je smysl pro lumpárny a chytrá individualita. Neustále hledali způsoby, jak porušovat pravidla, jimiž se řídili ostatní. A byli loajální, jako parta elitních zlodějů. (Mojí přátelé takoví nebyli. Nepotřebovali jsme dvojí pohled, jaký vyžaduje chytrá neupřímnost.)

Steve měl určitou intelektuální poctivost, již často nacházíte u velmi chytrých lidí, kteří jsou zvyklí tolerovat ty hloupější. Zase ta podobnost s Poctivým Abem (Abrahamem Lincolnem, pozn. redakce). Ale i když si zůstával mnoha pozoruhodnými způsoby věrný, byl také odloučený a rozpačitý. Stevovou podstatou byla směs geniality, autenticity a emocionální natvrdlosti. Byl toporný jako Pinocchio, ale ne jako v disneyovské verzi tohoto příběhu: něco starodávného, v příběhu o zakletém dítěti bez matky. Skuteční kluci znali věci, jaké on neznal. Například mateřskou lás-

ku nebo otcovskou hrdost. A čím se tento otec živil? Něčím, co většina lidí považuje za samozřejmé.

Některé z jeho vlastností mě udivovaly a bylo mi z nich divně. Nebyla jsem natolik intelektuálně vyspělá, abych věděla, že falešná sentimentalita může mít podtón nezájmu a brutality, který představuje protiváhu necitlivosti. Ale cítila jsem to. Jeho často opakované pořekadlo, že je „podvodník“, naznačovalo, že nějak pochopil podstatu problému. Moje city se v reakci na něj pohybovaly od hluboce pohnutých po velmi odtážené. Neznala jsem tenkrát nic lepšího a ptala jsem se sama sebe, co je na mně špatného, a hledala v našem vztahu stopy toho, co oba máme a co nám oběma chybí – jak už to tak dospívající dělají.

Byla to doba štěpení atomu – vědeckého oboru, který přispěl k rozvoji počítačů. A Steve byl dítě své doby, mimořádné dítě, které se mělo naučit tvořit i přes hlubokou propast ve svém vnitřním životě – nebo možná kvůli ní. Tehdy jsem o tom tak pochopitelně neuvažovala.

Steve si pro sebe vymyslel přezdívku „Oaf Toabar“. Řekl, že Oaf (česky trouba) je tajné jméno a že o něm nesmím nikomu říct. Vypadalo to jako něžné vyjádření zranitelnosti a přiznaných rozpaků, i když jeho nemotornost mi nepřipadala tak přitažlivá. Milostné dopisy podepisoval „S láskou Oaf“. A stejně jako lístek podstrčený pod dveřmi, vedlo mě toto jméno k pochybám nad jeho skrytým vnímáním identity. Steve často mluvil o tom, že je trouba, a smál se sám sobě. Proto se mu tolik líbily psychologicky složité postavy z filmů Woodyho Allena. Ale povaha Stevových pocitů nemotornosti ustoupila další vrstvě poznání. Steve byl kouzelník, a vypadalo to, jako by pomocí tajné logiky pohádek přeměnil svou stydlivost a nízkou sebeúctu v naprostý opak a stal se z něj muž překypující sebedůvěrou a nezranitelností. Byl to šikovný tah, ale připadal mi trochu neúplný. Cítila jsem se nepříjemně kvůli falešné důvěrnosti, se kterou mně zakazoval říct komukoli jeho tajné jméno. (Mnohem později jsem zjistila, že to byla přezdívka, kterou používal

v nelegálním podnikání s modrými krabičkami (Blue Boxy), jemuž se věnoval společně s Wozem.)

Jednoho dne někdy na začátku našeho vztahu jsem viděla Steva, jak stojí sám ve zvláštní pozici, že jsem si nebyla jistá, zda vidím dobře – tolik mě to rozrušilo. Byla to stránka jeho osobnosti, která se nikdy neprojevovala, když byl něčím zaujatý a mluvil. Ale poté, kdy jsem si tohoto rysu během následujících měsíců několikrát všimla, jsem si byla jistá, že jsem objevila jeho odlišnou stránku. Když byl Steve sám, jeho postoj někdy připomínal bláznivého mrzáka. Ať už stál volně nebo se opíral o zeď, vypadal křehce a shrbeně, kostnatá kolena ohnutá a vtočená dovnitř. Hlavu měl skloněnou a na svět se díval jedním okem zpod vlasů, jež mu padaly do čela. Mohl stát klidně na přímém slunci, ale jeho zkroucený postoj vrhal ostré stíny. Jako by se kolem něj nahromadila zlá temnota, která zanechávala dojem zničující samoty. Jeho emocionální strádání mě tvrdě zasahovalo.

Vzpomínám si, že mezi jeho přáteli byla v té době dívka, která byla solidní a vtipná, ne zvláště hezká, ale tak sebevědomá, že byla krásná a působivá. Ta dívka představovala pro Steva výzvu způsobem, jehož jsem nebyla schopna, jen jsem seděla a koukala. Myslím, že v něm viděla něco, co ji pudilo to oslovit. Měla v sobě nádech panovačnosti a tak ho nutila, aby byl statečný, že dělal věci, které byly společensky nežádoucí.

Divné požadavky té dívky mi byly nepřijemné. Téměř jako by ji člověk slyšel říkat: „Tak, moje loutko, teď...“ Vzpomínám si, jak se k němu vždy přitočila a zašeptala mu nějaký nový nápad: „Chci, abys udělal tohle.“ Tak pokaždé začínala: „Teď chci, abys udělal tohle.“ Steve vždy podlehl jejímu kouzlu. A jeho tělem proběhla vlna, jak se připravoval na výzvu a doufal, že za odměnu získá její obdiv.

Steve z toho nemohl vycouvat, to by nepřipustila. Jednou to zkusil. Pozorovala jsem, jak dívka trvala na svém, konfrontovala jej a opakovala svůj požadavek. Nyní si myslím, že ho přitahovala její síla. Nežárnila

jsem na ni, ale nebylo mně příjemné, jak s ním mluvím a jaké věci po něm chce. Její požadavky vypadaly legračně, ale současně byly i smrtelně vážné. Ráda bych si vzpomněla na více příkladů, ale napadá mě jen jeden. Tenkrát po něm chtěla, aby předběhl frontu asi padesáti lidí a koupil lístky do kina v San Franciscu. Požádala ho a on to udělal. Bylo mi to jasné: požadavky měly za účel přinutit toho rozpačitého kluka, aby si uvědomil svůj potenciál. Musela jsem jí se vši tou její silou připadat jako komár.

Další z jeho přátel, kterému budu říkat Lew, byl vysoký, hubený kluk euroasijského původu. Byl vždy trochu nakloněný, jako by vypadl z obrazů Paula Kleehe. Mezi těmito dvěma přáteli panovala jistá lyrická nevyváženost, něco zvláštního v jejich respektu a příjemném vzájemném chování. Steve mně řekl, že Lew se chce po střední škole stát taxikářem v San Franciscu, aby se seznámil s ulicemi tohoto města. Fascinoval mě tento nápad i způsob, jakým zamýšlel spojit dohromady několik cílů. Pro něj to vypadalo jednoduše: vydělávat peníze, zatímco se bude učit znát městské ulice, jako by byl současně taxikář i tajný agent. Lewův plán mne přivedl na kreativní princip, jak organizovat složité věci. Předtím mě nikdy nenapadlo dosáhnout jednou činností několika cílů. I když to může znít hloupě – protože dnes to dělají všichni –, způsob, jakým Lew spojil své cíle, naznačoval vytvoření víceúčelového zařízení. Stejně jako chytrý telefon, který je také fotoaparát, adresářem a vším možným. Ta myšlenka mi připadala vzrušující a pro mě jako umělcův inspirativní. A byl to postřeh z jejich konverzace, které jsem se jinak nezúčastnila. Jsem si jistá, že mně o tom Steve řekl, protože o tom také uvažoval.

Jednoho dne mně Steve řekl, že Lewův otec pije a bije ho. Steve byl vždy pyšný na to, že ho jeho rodiče nikdy žádným způsobem nebili. A opět si myslím, že to pro něj bylo důležité, protože něco podobného se mohlo dít jeho otci Paulovi.

Vypadalo, že Lewova situace má na Steva velký vliv. Udělala z něj něco jako léčitele. Za celou dobu, kdy jsem Steva znala, to byla role, kterou

zaujímal velmi zřídka. Ale měl velkou schopnost empatie, když došlo na lidské příběhy. Myslím, že Lew a Steve spolu poznali realitu mužské brutality, což je spojilo hrozným sdíleným poznáním.

Mojí nejlepší přítelkyní na střední škole byla Laura Schylurová. Byla to tanečnice, hudebnice a básnířka a měla krásný dětský obličej. Laura také dokázala být jiná – možná proto, že stejně jako já byla dyslektička. Chodily jsme spolu do přírody, do meruňkových sadů, které byly v naší oblasti tehdy hodně rozšířené, a do kopců za Seminářem sv. Josefa blízko našeho domova. Společně jsme se naučily hrát na flétnu: lidové písničky, Beethovena, Bacha a „Oh my love“ od Johna Lennona, což byla píseň, kterou Lennon napsal, poté co podstoupil primární terapii s Yoko Ono. Něha této jednoduché písně se ve mně vždy dotýkala něčeho důležitého; nabízela vizi emocionální intimity, kterou jsem chtěla poznat s mužem.

Lauře se můj vztah se Stevem nelíbil, a to nejen kvůli tomu, kolik času mně zabíral. Steve se na Lauru díval svrchu a ona to nesnášela. Laura si vzpomíná, jak jsem jednou přiběhla a řekla jí, že Steve a jeho přítel Woz dělají modré krabičky. Podle ní jsem prohlásila: „Steve je gééééénius!“ Také si to trochu pamatuji a vzpomínám si i na Lauřinu reakci. Neudělalo to na ni žádný dojem.

Což mě přivádí ke Stevu Wozniakovi. Wozovi. Kdykoli se Steve a Woz setkali, ožili jako vzrušené děti. Byli nadšeni svými objevy a průlomy a tak rozrušení, že doslova skákali kolem sebe, mluvili v rychlých ostrých útržcích, hysterických výkřicích a smáli se hlubokým smíchem. Zvuky, které vydávali, mne znervózňovaly – byly horší než skřipání nehtů po tabuli. Vždy mě to vyhnalo během krátké chvíle z garáže a z doslechu, protože jejich projev byl naprosto příšerný.

Wozovi se nelíbilo, že by se měl se mnou dělit o Steva. Nejspíš oběma vyhovovalo, když jsem s nimi nebyla v garáži, zatímco pracovali. To ale nebyl skutečný problém. Problém nebyla ani genialita, kterou sdíleli ve

své výbušné radosti. Ne, bylo v tom něco jiného, co útočilo na mé nervy. Jestli někdo někdy napíše hudební adaptaci historie Applu, řekněme operu, měly by v ní být dystopické scény ve slavné garáži jako základně, kde se zvuk různě hroutí, překrucuje a transformuje a pak úplně odtrhne svět času a prostoru od lidské dimenze. Protože tak mi to připadalo. Když byli Steve a Woz takto nadšeni, bylo to, jako by trhali látku vesmíru. Nyní si říkám, jestli to nebyla předzvěst toho, čemu lidé později říkali Stevovo pokřivené vnímání reality.

Woz byl starší než my se Stevem, chodil už na vysokou. Ale v mnoha ohledech vypadal mladší. Jako holka jsem pro něj neměla žádnou cenu. Musím přiznat, že on mně také připadal mimořádně nepřitažlivý a nemohla jsem přijít na to, jak s ním mluvit. Nechoval se vůči mně zábavně ani přátelsky. Když jeden z nás zjistil, že je Steve ve společnosti toho druhého, vždy jsme byli tiše zklamáni. Byli jsme dva lidé, kteří byli Stevovi nejbližší, ale navzájem jsme si neměli co říct.

Když začal Steve chodit na Reed College v Portlandu, jeli jsme ho jednou společně s Wozem navštívit. Jeli jsme autem, a tak jsme vyrazili několik hodin před rozedněním. Když poblíž Shasty vyšlo slunce, poznamenala jsem, jak jsou mraky krásné: růžové, žluté a oranžové se vznášely na jasné ranní modré obloze. Jeho odpověď? „Už jsem viděl hezčí“. Také si pamatuji, že jsme při stejné cestě zastavili u benzinové stanice a já pospíchala zpět ze záchodu, protože jsem se bála, že Woz odjede beze mě. Už mě takto jednou opustil na letišti v San Franciscu. Vezl Steva na letiště a já jej jela vyprovodit. Woz odjel a nechal mě tam, pak tvrdil, že si myslel, že odlétám se Stevem. Byl tehdy hádavý a zlostný, o tom není pochyb.

Přesto jsem však v obou obdivovala věčné rošťáctví. Byli oba mimořádně zábavní. Kolovala v nich nakažlivá, čirá radost, zvláště když dělali věci, které byly nezákonné, ale tak chytře vymyšlené, že je nikdo nemohl chytit. Vzpomínám si, jak Woz jel jednou po dálnici č. 5 do Los Angeles několik měsíců před tím, než byla otevřena pro veřejnost. Žádná policie.

Žádný provoz. Žádné omezení rychlosti. Žádný problém. A Woz, jenž jel 240 kilometrů za hodinu. A modré krabičky, zařízení, která umožňovala telefonovat zadarmo. Steve a Woz je nevynalezli, ale přišli na to, jak je vylepšit a vyrábět. Ti kluci měli chytrou gangsterů. Na jejich spolupráci bylo něco vzrušujícího a povznášejícího.

Několik let po založení Applu mě Woz prostřednictvím Steva požádal, abych mu pomohla zařídit byt. Bylo to překvapující, protože jsem věděla, že mě nikdy neměl rád. Nicméně to potvrdilo, co všichni vědí, že ve Wozovi nebyla nikdy skutečná zloba. Jeli jsme se Stevem k Wozovi, kde jsem mu navrhla nějaké barvy a kam by mohl dát květiny. Byla jsem z toho rozpačitá, ale on byl milý a uznalý. Myslím, že mě požádal o radu, protože se právě začal zajímat o ženy – nebo možná o nějakou konkrétní ženu – a chtěl na ni udělat dojem dobrým vkusem. Nebo se možná chtěl usmířit.

Ten den mně ukázal svůj přístroj nazvaný Dial-A-Joke (vytočte si vtip). Pokud se pamatuji, byl to velký neforemný magnetofon připojený k telefonu, který přehrával různé kutilsky zaměřené vtipy. Vtipy byly legrační jen proto, že byly strašně hloupé. Hloupé dvojsmyslné vtipy jsou jako slovní podoba humorných scének, ve kterých do sebe lidé vrážejí a strkají se – nevýslovně legrační. Woz na to měl talent. Když mně přístroj na vtipy ukazoval, říkal, že někdy na telefon odpovídal sám a říkal vtipy živě, předstíral, že je nahrávka, a pak překvapil volajícího živou reakcí. Ten přístroj byl jako prototyp internetového domlouvání schůzek. Woz jej vlastně použil, aby přitáhl svou první ženu, na kterou musely udělat dojem jeho dvojsmyslné vtipy. Takže se nakonec ukázalo, že je vlastně dobrák.

Steve mi mnohokrát řekl různými nepřímými způsoby, že se bojí, že „ve světě podnikání ztratí lidskost“. Někdy předstíral, že má starost o Woze. „Tak se bojím, že se Woz ve světě podnikání ztratí,“ říkal s dramaticky rozšířenými očima. Nikdy se nevyjádřil příliš konkrétně, proč a jak by

k tomu mělo dojít, a tohle nebyla věc, na kterou bych se mohla zeptat. Slova na to nestačila.

Stevův vztah k času a budoucnosti – a téměř ke všemu ostatnímu – se lišil od toho, jak k těmto věcem přistupovali všichni ostatní, které jsem znala. Postupně jsem si začala uvědomovat, že velmi dobře zná svůj osud a že mu intuice poskytla mnoho specifických informací o jeho životě dříve, než jej mohl prožít. Věděl například, že bude mít vztah s Joan Baezovou, folkovou zpěvačkou a slavnou bývalou přítelkyní Boba Dylana. Věděl, že z něj bude multimilionář. Mnohokrát mi řekl, že zemře krátce po tom, co mu bude čtyřicet; potom jednoho dne, krátce poté, co jsme překročili čtyřicítku, změnil svou předpověď na zhruba pětáctyřicet let. Když se stal miliardářem a v pětáctyřiceti nezemřel, pamatuji se, že neustále opakoval, že žije ve vypůjčeném čase, jako kdyby se stále mladý šaman pokoušel pro sebe vykouzlit více času.

Ačkoli znal některé zvláštní přesné podrobnosti, jiné věci mu zůstávaly naprosto skryté. Až později, když jsem se dívala na naši dceru spící mi v náručí, kdy jsem si vzpomněla, jak se Steve bál ztráty lidskosti. Tehdy jsem pochopila. Nebyl to Woz, kdo měl ztratit lidskost, šlo o Steva. Woz, který měl láskyplný vztah k oběma rodičům, bude v pohodě. Steve mluvil o sobě a celou tu dobu to věděl. To byl celý on – o věcech týkajících se jeho osoby mluvil v hádankách. Představuji si ho nyní jako slepce, který vyfukává slova svou bílou holí – mimo dosah svých nohou, mimo současnost – a komunikuje mezi svým falešným a pravým já, chce se mi svěřit, nebýt sám ve směsici strašného strachu a nepotlačitelné radosti z tak zvláštního osudu.

KAPITOLA PÁTÁ

Spodní proudy

Moje jméno Chrisann je odvozeno od květiny chryzantémy. Ta je v mnoha kulturách symbolem přerodu, i když velmi odlišnými způsoby. V evropské kultuře se na chryzantému pohlíží jako na bránu z tohoto světa, a tak se dává při pohřbech. V dávném posvátném hinduistickém systému je osmá čakra nad hlavou představována květem podobným chryzantémě. Opět brána – tentokrát mezi fyzickým tělem a duchovními oblastmi člověka. Japonská a čínská kultura přikládá velký význam překonání vlastního ega a chryzantéma v těchto kulturách znamená dlouhý život a radost, protože je symbolem spojení ducha a duše v těle za účelem dosažení pravého štěstí v pozemském životě. V Japonsku je Císařský řád chryzantémy nejvyšším stupněm Rytířského řádu a chryzantéma tvoří i znak a pečeť samého císaře, kde tento symbol neznamená nic menšího než plnou realizaci božství v člověku a lidství v bohu. Moje jméno, které mně dala matka, bylo jako požehnání v obtížných poměrech. Bylo to jméno, které pro mne představovalo jasné růžové okno ke štěstí. Měla jsem je potřebovat.

Narodila jsem se v roce 1954 v Daytonu ve státě Ohio jako první v nové generaci klanu Brennanů. Vyrůstala jsem se třemi sourozenci: starší nevlastní sestrou Kathy a dvěma mladšími sestrami Jamie a Lindou. Byli jsme perfektní malá rodina v Ohiu, plná nadějí z nového začátku. Žili jsme ve velkém domě na konci ulice, která hraničila s velkou zalesněnou oblastí. Kolem nás žili prarodiče a pra-prarodiče, strýčkové a tety. Z přední verandy jsme viděli kukuřičné pole, uprostřed něhož stála stoletá škola,

na které stále visel zvon. V zimě jsme v zaplavených lesích bruslili. V létě jsme stavěli pevnosti a úkryty na stromech. O nedělích se konaly velké rodinné obědy a o svátcích jsme chodili do kostela. Velikonoce znamenaly nové šaty se sladěnými čepci. Vánoce byly bláznivě bohaté.

Když mně bylo sedm, otce povýšili a celá naše rodina se přestěhovala z Ohia do Colorado Springs. Poté byl otec přemístěn ještě dvakrát: do Nebrasky a konečně do Kalifornie. Bylo mně dvanáct, když jsme se přestěhovali do Sunnyvale v Kalifornii. Ani ne o rok později se moji rodiče rozešli a zanedlouho pak i rozvedli.

Můj otec James Richard Brennan býval v mládí pohledným nadaným sportovcem: potápěl se, na střední škole byl špičkovým fotbalistou, u námořnictva boxoval a až do šedesáti devíti let lyžoval. V osmnácti letech odešel k námořnictvu a nikdy nestudoval na vysoké škole. Ale díky příjemné povaze a výcviku, kterého se mu dostalo u námořnictva, dokázal vybudovat úspěšnou úřednickou kariéru a dobře nás zabezpečit.

V mládí otec vypadal jako Marlon Brando, se záhadnými očima, silnou čelistí a obličejem otevřeným jako měsíc v úplňku. Když byl starší, měl bílé vlasy a v obličejí plno vrásek od stálého úsměvu, jež popíraly zlomený nos, který mu po boxerském zápase v námořnictvu nikdy nedali do pořádku. Můj otec vyrůstal v tvrdé době v drsném prostředí a jeho svalnaté tělo prozrazovalo potlačovaný neklid. Byl laskavý, i když mimořádně defenzivní, a přikládal velkou hodnotu zdvořilosti a uznalosti. To byl pravděpodobně také důvod, proč si své pocity a myšlenky nechával spíše pro sebe. Přestože můj otec dokázal být emocionálně odtažitý, uměl si také užívat života a miloval své dcery a vnuky.

Můj otec byl konvenční. Měl velmi silný smysl pro to, co je správné a co špatné, a vždy jednal podle pravidel. Jak tomu v padesátých letech bylo často, přenechával emocionální zodpovědnost za rodinu naší matce, zatímco se věnoval své kariéře. Díky tomu byl naprosto nepřipraven na šok, kterým pro něj byla duševní nemoc jeho krásné ženy a dopad

revoluce šedesátých let na jeho čtyři dcery. Jak otec později vzpomínal, když se poprvé se Stevem setkal, uvedl se Steve jako arogantní, do sebe ponořený věčný kluk. Řekl mému otci, že má v plánu stát se tulákem bez domova. Střetly se dva různé světy. To poslední, o co můj otec stál, bylo, aby se jeho dcera zamilovala do tak nezralé osoby.

Moje matka Virginia Lavern Rickeyová byla mimořádně chytrá a přitažlivá žena. Na domácích videích z doby, kdy jí bylo dvacet, vypadá jako křehká, hezká dívka s jemným ženským pohledem, která si je poněkud znepokojivě vědoma své sexuality. Měla dětská ústa jako Elizabeth Taylorová, nezajímavý nos a hluboké šedé oči, které vypadaly jako v záři reflektorů. O mnoho let později, když mně bylo přes třicet a já viděla poprvé originální obraz od Georgie O'Keefové, nemyslela jsem na nic jiného než na matčiny ruce.

Moje matka nebyla mimořádně příjemná žena. Připadala si nadřazená většině ostatních lidí. Moje matka byla dítě, které trávilo celá odpoledne samo doma, zatímco moje babička pracovala na plný úvazek jako kuchařka pro Úřad pro záležitosti veteránů a živila svou dceru a manžela během hospodářské deprese. Po skončení deprese, když už otec odešel od rodiny, si moje matka zvykla na dlouhá, osamělá odpoledne. Četla spoustu knížek a u toho popíjela malou láhev Coca-Coly – jak později říkala, „když byla Cola ještě dobrá.“

Moje matka žila po většinu svého života ve strachu. Její otec ji zneužil, když byla velmi mladá, a moje babička, neobvykle na onu dobu, ho kvůli tomu vyhodila z domu. Když bylo matce devět let, její otec spáchal sebevraždu. Moje babička se pak ještě čtyřikrát znovu provdala a jeden z jejích pozdějších manželů moji matku také zneužil, když jí bylo čtrnáct let. Tyto zážitky ji poznamenaly na celý život.

Když moje matka ve čtyřicátých letech dospívala, stylizovala se do role tvrdé *femme fatale*, jež byly tak populární ve filmech té doby. Nasadila

tvrdý výraz, který kontrastoval s její křehkostí, podívala se přes obroučky brýlí na čtení, potáhla mocně z cigarety a řekla nám: „Hrnek kafe dostaneš za upřímnost a desetník, děvče.“ Tak vypadal její humor.

Moje matka se starala, aby byl náš domov vždy čistý a krásný. Brala starost o domácnost vážně, v pravé středozápadní tradici. Proto dbala na to, abychom si každý den hrály venku, dívaly se jen omezeně na televizi, chodily brzy spát a navštěvovaly dobré školy. Moje matka byla báječná kuchařka s repertoárem, který zahrnoval jídla z celého světa. Její kreativita se projevovala především ve večeřích, které nám vařila. (Dělala krevety tak dobře, že dodnes hledám restauraci, kde by je uměli alespoň z poloviny jako ona.) Vzpomínám, jak matka seděla u jídelního stolu v pozdních odpolednech v Ohio, Coloradu, Nebrasce či Kalifornii, jednu nohu skrčenou pod tělem, četla a kouřila, zatímco se večere dodělávala na sporáku. Vařila, zatímco si četla, četla, zatímco vařila. U večeře jsme o literatuře příliš nemluvili, ale naše jídla byla stejně plná autorů jako Faulkner, D. H. Lawrence, Melville, Stegner a Capote.

Po celý svůj život četla matka dobrou literaturu. Měla velkou schopnost abstraktního myšlení a největší radost jí v životě asi přinášelo myslet a mluvit o dalekosáhlých myšlenkách. Dokázala přicházet s velkými, kontroverzními myšlenkami, a říkala věci jako „Všichni na světě se budou muset vyrovnat s existencí nacistického Německa sami.“ Opakovala jsem si tu větu mnoho let, abych pochopila, co to bude znamenat pro můj vlastní život.

Byla svým způsobem určitě velmi chytrá a myslím, že byla možná trochu autistická. Byla naštvaná, že má tolik dětí, a často to vypadalo, že jejím hlavním cílem je být od nás co nejdále. Nudily jsme ji. Později, jak se její duševní nemoc zhoršovala, matka hodně ztloustla a byla neklidná a defenzivní. Její smích byl nadřazený a pohrdavý, kritizovala všechny a všechno a projevovala se velmi necitlivě a úzkoprse.

Doma se nikdy nemluvilo o tom, co si myslíme my ostatní, matka se prostě soustředila na své myšlenky a úsudky. Byla to doba začínajícího feminismu a ona se vrhla na vlastní hledání identity a smyslu života. Kvůli tomu byly v mé výchově velké mezery. Nikdy jsem neměla stůl na domácí úkoly ani kreslicí prkno, o malířském stojanu a potřebách ani nemluvě. Naopak v oblastech, ve kterých jsem projevovala zájem a nadání, mě matka buď ignorovala, nebo zesměšňovala. Moje matka se se svými třemi mladšími dcerami vůbec neshodla. Vařila nám a dohlížela na nás, když jsme uklízely nebo sekaly v sobotu trávník, ale pak se často stáhla do svého vlastního světa. Často nás poštvovala jednu proti druhé porovnáváním našeho nadání a výsledků testů IQ. Starala se vlastně jen o vzdělání naší nejstarší sestry, vařila jí zvláštní pokrmy, platila dlouhé roky výuky hry na housle a dlouze se s ní bavila o literatuře. Když jsme se přestěhovali do Kalifornie, otce již nesnášela a mou nejstarší sestru Kathy si zvolila za svého intelektuálního partnera. My ostatní jsme se musely postarat samy o sebe. Když vezmu v úvahu její stav, tak tento vlídný nezáměr nebyl ještě tak špatný.

Bylo to, jako když se znenadání projeví spodní proud. Matčina duševní nemoc se naplno projevila, když první z jejích dcer začala dospívat. Potom, jak jsme dospívaly jedna po druhé, se k nám vždy začala chovat ošklivě. Matka v dětství strašně trpěla a myslím si, že první projevy sexuality u jejích dcer v ní probouzely paniku a pocit ztráty. Chránila nás před tím, až už nemohla. Pak její bolest prostoupila náš domov, počínaje pobytem v Coloradu, a začala vše pokrývat temnými vrstvami nevyslovitelného vzteku a smutku.

Matka zapomněla na rodinu. Myslím, že nově vznikající feministické hnutí ji oslovovalo a nabídlo jí možnost úniku od rodiny, kterou bez rozpaků vyměnila za identitu feministické intelektuálky. Vznášela se ve svých přeludech, ale šla na univerzitu, kde získala titul z psychologie i z li-

teratury. Na hodiny se zavírala do svého pokoje, kde psala texty do školy u velkého bílého stolu, který si sama nabarvila a dodala mu starodávný vzhled. Dozadu na auto si dala nálepku s textem „Další student pro mír“ – místo nálepky „Další matka pro mír“. Přestože si své role matky necenila, nikdy se po dokončení školy nepokusila o profesionální kariéru. Hranice, na níž končila duševní nemoc a kde začínal špatný charakter, mně nebyla jasná. Když jsem byla mladá, dívala jsem se na ni jako na podvodníka.

Matka měla matoucí směs rysů, kterou jsem nechápala, cítila jsem se v její přítomnosti špatně. Nenáviděla mou kreativitu, moji rozkvétající sexualitu, mé přátele a moje výlety do filozofie. O dospívání se vyjadřovala se velmi pohrdavě, téměř jako bych se měla stydět, že toto období právě prožívám. Cokoli bylo na tom období dobré, vyvolávalo její zesměšňování a nenávist. A toto všechno se odehrávalo uprostřed přípravy báječných, propracovaných večerů, které každý den připravovala a poskytovala nám tím lepší život, než jaký zažila ona.

Rané dětství jsem prožila v bezpečí milující rodiny, ale moje puberta byla válečná zóna. Když mně bylo něco přes dvacet a moc jsem se trápila, moje přítelkyně z šesté třídy Cindy, protože se v blízkosti naší rodiny pohybovala dost dlouho, aby vše pochopila, to řekla naplno: „Mrzí mě, že ti to musím říct, ale tvoje matka tě nesnášela.“ Nebyla jsem nikterak sentimentální ohledně mateřské lásky – pochopitelně jsem sama věděla nejlépe, jak hrozně se matka chovala. To, co Cindy s takovou upřímností řekla, však potvrdilo, co jsem věděla. A zbožňovala jsem ji za odvalu, že mi to s takovou laskavostí, ale zpříma dokázala říct. Jednu věc jsem však tehdy nevěděla – a ona ano. Totiž že matka může být i dobrá.

Mnoha lidem byla tedy situace jasná. Když jsem začala chodit se Stevem, dívala se na mě matka s čirou nenávistí. Jedna přítelkyně z té doby mi řekla, že mě viděla jako silnou, živou, křehkou a oduševněle vážnou. Někteří učitelé na Homesteadu věděli, že mám doma potíže, ale duševním nemocem tehdy nikdo nerozuměl. Mám dojem, že to připisovali

neurovnaným vztahům mezi matkou a dcerou. Když se můj otec odstěhoval a starší sestra odešla na univerzitu, prožívala jsem s mladšími sestrami zhoršující se noční můru. Když ti dva nebyli doma, nikdo matčinu krutost nekompenzoval a matka na tom byla čím dál hůř.

První setkání mé matky a Steva bylo znepokojivé. Sedla si k nám na podlahu a začala se chovat jako puberťačka, flirtovala se Stevem a soutěžila s ním ve znalostech literatury. A pak už to šlo z kopce. Když Steve bránil svoji pozici, stáhl se do sebe a málo mluvil. Dlouho u nás nepobyl a za chvíli odešel strašně naštvaný. Já byla zmatená a říkala si, jestli jsem ho neztratila.

Matce nic nevyčítám. Pokud si vzpomínám, vždy mě dojívala její křehká nezralost a nejistý smysl vlastní identity, kombinované s velkou láskou k životu. V době, kdy antikoncepce nebyla dostupná, mělo mnoho žen děti dříve, než na to byly připraveny. Také jsem si cenila důležitosti, kterou připisovala pravdě, a její vytríbené zvědavosti. Připadala mi jako olympionik, který nám předal hořící pochodně vši své práce, než byl skolen vyčerpáním ze své krutosti. Tehdy, když vládla v našem domově, byla křehká kvůli brutalitě a nenávisti vůči sobě, kterou si však vylévala na nás. Nedalo se dělat nic jiného než uniknout.

Bylo mně asi pětadvacet let, když matce diagnostikovali kombinaci duševních nemocí, která zahrnovala paranoidní schizofrenii, klinickou depresi a bipolární poruchu s obdobími psychózy. Nemyslím, že někdo kdy pochopil úplný rozsah jejích problémů, a nevím, zda vůbec na pojmenování jejích nemocí záleželo – snad s výjimkou toho, že toto pojmenování usnadňovalo pociťovat soucit. Trvalo mi roky, než jsem přesně pochopila, jak se takové nemoci mohou projevat v jednání, které jsme musely snášet.

Jak se začala naplno projevovat nemoc mé matky, já se začala obávat, že skončím jako ona. To vzbudilo můj zájem o alternativní a zdravé způ-

soby života. A tak jsem si ve dvaadvaceti připravila plán, jak se vyrovnat s vlastní duševní nemocí, kdybych pozorovala její příznaky. Za prvé: budu zodpovědná za vlastní zdraví. To se stalo mou prioritou číslo jedna. Za druhé: nebudu jíst maso. Za třetí, za čtvrté a za páté: budu meditovat, provozovat jógu a budu se držet svých ideálů. Také jsem si myslela – za šesté –, že rozvíjení vlastní kreativity je zásadní pro mé zdraví. Moje matka jen četla a kritizovala, ale sama kromě jídla nic nevytvořila, a i při vaření se držela receptů. Získala jsem tak dojem, že lidé, kteří nerozvíjejí svou kreativitu, skončí tak, že svou energii vybíjejí negativně.

To byly mé mantry, moje vlastní bojové rozkazy. Jiný životní plán jsem v mládí neměla. Poskytlo mi to zvláštní, vzdorovitou jistotu založenou na mimořádné důvěře ve své vnitřní zdroje. S tímto plánem jsem byla připravena vzdorovat osudu, ať se stane cokoli.

Vzpomínám si, že než jsem odešla z matčina domu žít k otci, vracela se mi utkvělá myšlenka: *Co kdyby se lidé k sobě chovali dobře? Co kdyby se starali jen o to, co je třeba, se selským rozumem a závazkem k laskavosti ve prospěch společného bohatství?* Tento pocit vyzařoval z mého srdce, ale nebyl vyjádřen slovy. A protože jsem pro něj neměla slova, rozvíjela jsem tento „projekt vzájemné lásky ve společnosti“ po léta, aniž bych chápala, že tato důležitá myšlenka funguje a funguje i ve mně. Nevěděla jsem, jak se smířit s matčíným nedostatkem lásky, a tak jsem se jí vyhýbala. Dostala jsem ale druhou příležitost později, když jsem zažila podobnou úroveň nelaskavosti u Steva a byla nucena se s ní vyrovnat kvůli dobru naší dcery.

KAPITOLA ŠESTÁ

Ráj

Toho jara jsme se Stevem objevili lásku. Líbali jsme se dlouhé hodiny v parku a v jeho autě a těžko bychom dokázali říct, proč to bylo tak prima. Bylo to příliš krásné, než aby se to dalo popsat slovy, a brzy došlo mezi námi i na jiné věci, které potřebovaly pojmenovat.

Když Steve přišel k nám domů, šel hned ke mně do pokoje, aby se vyhnul mé matce. Já jsem se podívala na jeho sladký zářící obličej a musela jsem se zhluboka nadechnout. Stále vidím jeho oči z té doby – byly to ty nejlaskavější, nejměkčí oči, jaké jsem kdy viděla. Steve byl moje nebe a já se cítila šťastně, když jsme byli spolu.

Z jara se stalo léto, sloupy na naší přední verandě obrostly jasmínem a naplnily vzduch opojnou vůní. Se Stevem jsme se tehdy rozhodli, že budeme přes léto žít spolu. Bylo to v roce 1972. Nevzpomínám si, kdo to navrhl jako první, ale mám pocit, že to byl téměř konspirační nápad, který se pomalu probouzel k životu, dokud jsme oba neřekli: „Tak to uděláme.“ Ani jednomu z nás to nepřišlo divné. Byli jsme odhodlaní a měli jsme v celé věci jasno. Sedmdesátá léta nám poskytla trochu volnosti a zbytek jsme si vzali sami.

Krátce po našem rozhodnutí jsem jela na kole do místní koleje, kde jsem našla na nástěnce inzerát – jeden pokoj v horské chatě. Znělo to dokonale, ale když jsem majiteli zavolala, sdělil mi, že pro dva nemá místo. Byla jsem zklamaná, ale řekla jsem si, že se nedá nic dělat. Když jsem se později zmínila o promeškané příležitosti Stevovi, tak mě překvapil, protože mě poprosil o telefonní číslo na majitele. *No, když myslíš*, řekla jsem si a vyhrabala z peněženky útržek papíru s číslem. Abych to zkrátila –

Steve nám domluvil pohovor, což mě upozornilo na jeho pozoruhodnou vlastnost. Tento člověk dokázal zařídit, aby se věci děly. A kvůli způsobu, jakým si řekl o číslo, jsem věděla, že on to ví také.

Ten víkend jsme jeli ve Stevově oranžovém fiatu doslova k poslednímu domu na Stevens Canyon Road v Cupertino. Minuli jsme přehradu na Stevens Creek a jeli dál, dokud se silnice nezúžila na dva pruhy, které nás zákrutami vedly hluboko do zalesněných hor. Projeli jsme kolem mnoha malých chat a místní hospody, až jsme konečně dorazili k poslední odbočce asi třicet metrů před tím, než se silnice měnila v lesní stezku. Odbočili jsme do lesa na plochou mýtinu hluboko v údolí mezi vysokými kopci. Tam se ve slabém slunci choulily čtyři malé chaty. Pomalu jsme dojeli k té nejvzdálenější, přičemž jsme minuli ohromné prase v ohradě a spoustu volně pobíhajících a kdákajících slepic. Když jsme vystoupili z auta, přišly si nás opatrně prohlédnout čtyři kozy s divokýma očima. Vypadalo to jako Apalačské podhůří za starých časů.

Alfonso Tatono nás pozdravil s potměšilým úsměvem a pozval nás dovnitř. Jeho dům páchl plísní. První věc, které jsem si všimla, byl velký bílý padák zavěšený od stropu přes tmavé dřevěné stěny, aby vylepšil osvětlení pro filmový projekt, na němž Alfonso pracoval. Užasli jsme. Toto byl domov jasného bohéma. Al nás provedl po chatě. Místnosti byly malé a tmavé, ale dobře uklizené. Měl nábytek ze čtyřicátých a padesátých let a doplňky z šedesátých a sedmdesátých, včetně různých přírodních artefaktů. Dům byl úhledný způsobem, jaký dokáže vtisknout lidská péče, a velmi odlišný od umrtvující monokultury amerických předměstí, kterou jsme právě opustili. Připadalo mně to současně vzrušující i hrozné.

Alovi bylo asi pětadvacet, ale připadal nám aspoň o deset let starší, než jsme byli my. Studoval filmařinu na státní univerzitě v San Jose a pracoval na filmu o svém otci, který se do Ameriky přistěhoval z Itálie. Když Steve zjistil, že má Al přístup do univerzitní filmotéky, velmi ho to zaujalo. Když si povídali, prohlížela jsem si dům a říkala si, jaké by to asi bylo, žít

tam a spát se Stevem v jedné posteli. Museli jsme udělat něco dobře, protože Al nabídl, že se přestěhuje na rozkládací gauč v obýváku, abychom mohli mít na léto jeho ložnici.

Trvalo ještě dva týdny, než jsme se do chaty přestěhovali, dva týdny, během nichž jsem se chovala nenápadně a tiše pozorovala změny v domě. Matka mě v té době pozorovala jakoby ze zákulisí a zaujala postoj okázalého nezájmu, který prozrazoval hloubku její nejistoty. Žila jsem v jejím domě, aniž by o mně stála, pohřbena na dně propasti pochybností o vlastní ceně a snažila se vyrovnat s její krutostí a duševní nemocí. Mnohokrát předtím mě žádala, abych odešla. Jednou mne vyděsila, když řekla, že mě vysadí v sanfranciské hippie čtvrti Haight-Ashbury. Ale když jsem nyní konečně odcházela, byla podivně naměkko a zmatená. Už jí nezbývala síla na nenávisť.

Nikdy jsem přesně nevěděla, jak vypadala podobná scéna doma u Steva. Steve o tom nemluvil. Myslím, že dospívající o některých věcech nemluví. Ale všimla jsem si jeho rodiny a věděla jsem, že Steve byl vždy svým pánem. Umím si ho představit, jak postupně otupil Paulovo znechucení, že budeme žít spolu, tím tichým způsobem, který tehdy používal na všechny Paulovy reakce – smutně, ale jist si svým rozhodnutím.

Nakonec jsem byla zmatená, že moje matka reagovala na náš úspěch smutkem a že se Paul nikdy nepomstil. Na rozdíl od mé matky měl Paul způsob, jak se zbavit své frustrace dříve, než mohla přerůst v činy. Přes své občasné výbuchy byl v podstatě nějakým nevysvětlitelným způsobem neškodný. Clara vypadala nepřístupně a odtažitě. Nechávala si své názory pro sebe. Cítila jsem její nesouhlas, ale chovala se stále ohleduplně.

Krátce po tom, co jsme se nastěhovali, jsme pozvali Stevovy rodiče na večeři, ale přišla jen Clara. Když nad tím tak přemýšlím, vybavuji si, jak mě překvapilo, že se uvolila nás navštívit. Clara prokazovala vděk, že je naším čestným hostem, a tak jsme byli se Stevem moc šťastni, že jsme ji pozvali. Byli jsme hrdi, že jsme pro ni nachystali kompletní večeři,

a pobíhali jsme vzrušeně kolem, servírovali jednotlivé chody, vyprávěli, jak jsme je připravili, a chtěli vědět, zda jí chutnají. Nějak jsem ten večer očekávala podtón nesouhlasu, ale nic takového se neprojevalo. Místo toho Clara – které jsem říkala paní Jobsová – tiše seděla a vypadala spokojeně, zatímco my běhali kolem ní a zahrnovali ji radostí a naší nejlepší večeří – špagetami a salátem. Viděla jsem, že nás nechala, abychom ji potěšili. A já pochopila, proč si ji Paul vzal.

Naše noci na chatě byly rájem. Probouzeli jsme se v nejroztodivnějších hodinách, bláznivě šťastni, že jsme spolu, a nemohli jsme uvěřit, že nemusíme jít domů, protože jsme byli *doma*. Někdy jsem se uprostřed noci probudila a náhle si uvědomila, že jsme spolu. Cítila jsem ho, vnímala, sahala jsem na něj a on se probudil, pak jsme se líbali a smáli, užaslí, že jsme si tak blízko a tak divoce zamilovaní. Opět jsme usnuli jeden druhému v náručí a pak on probudil mě a zase jsme se líbali a milovali. Pamatuji si tu dobu pro její radost a svobodu čistě být a milovat. Naše mladá snící těla se ztratila ve víru minulosti, přítomnosti a budoucnosti, měli jsme všechno a nevěděli jsme nic.

Během jednoho týdne, kdykoli jsme vlezli do postele, mně Steve začal vyprávět příběhy o tom, jak jsme součástí skupiny básníků a vizionářů, které říkal Wheatfield Group. (Steve to někdy také psal *Weatfiled*.) Říkal, že se spolu díváme z okna a pozorujeme svět ostatních. Nevěděla jsem, o čem to mluví, ale chtěla jsem takové pohledy vidět celým srdcem. Věděla jsem, že je to skutečné. Celý život jsem toužila po kouzelných příbězích a jeho byly nejenom první, ale také ty nejkrásnější a nejnaléhavější, jaké jsem kdy poznala. Někdy se mi zdálo, že vidím obrys okna na zdi chaty a že se s námi po pokoji pohybují siluety básníků.

Steve měl vždy hluboký smysl pro zbožňování vlastní osoby. Prozrazuje to jeho soukromá mytologie. Pečovala jsem o ni a chtěla jsem chránit jeho pozeňnanou poetickou vizi a neviditelnou společnost, do níž mi

umožnil přístup. Fakt, že mně svěřil existenci Wheatfield Group, bylo nejspíš určitou iniciací. Později jsem totiž zjistila, že na Stevově pohřbu dala velmi malá skupina lidí na jeho rakev pšenici (*angl. wheat*). Musel tedy Wheatfield Group udržovat po celý život.

Na tmavou, dřevem obloženou stěnu nad postelí Steve pověsil plakát Boba Dylana. Přikrývali jsme se prachovou peřinou po prababičce ze státu Ohio, kterou s sebou naše rodina vozila při všech stěhováních. Ta nám spolu s petrolejovou lampou poskytovala v noci teplo a spokojenost. Moje prababička tu lampu ve tvaru přesýpacích hodin používala z nutnosti. My ji v našem elektrifikovaném světě používali proto, že měla duši z jednodušších časů, kdy technologie byly bližší smyslu. Každou noc, když jsme lampu zapálili, jsme si připadali jako dva nejšťastnější lidé na světě. Oba jsme měli v tom druhém poklad a projevovalo se to měkkým teplým světlem, prachovou peřinou a oknem do světa básníků.

Toho léta jsme se Stevem zůstávali dlouho vzhůru a dívali se na filmy s Alem a jeho bratrem. V době, kdy neexistovalo domácí video, VHS, DVD, Netflix ani pouštění filmů z internetu, představovalo cvakání cívek filmového projektoru luxusní a smyslný zážitek. Nejčastěji jsme se dívali na studentské filmy, které Al našel ve školním archivu, z nichž mnohé obsahovaly umění Východu. Dívali jsme se na sled úžasných posvátných obrazů – mandaly a jantry s komplikovanými symboly stvořenými před tisíci lety, jež měly vytvářet stav zvýšeného vědomí a udržovat tím rovnováhu ducha v hmotě a muže a ženy. Tyto obrazy byly mimořádné a dokonalé způsobem, jakého nemohlo nikdy dosáhnout téměř komiksové umění šedesátých let. Koncem devadesátých let jsem se vrátila k malování těchto posvátných vzorů s přidáním vizionářské citlivosti, postmoderny, Nového Věku a sci-fi.

Často jsem nedokázala zůstat vzhůru déle než do půl desáté, takže jsem šla spát, zatímco Steve zůstal vzhůru a psal poezii nebo mluvil

s Alem. Steve měl k těmto nocím svůj vlastní přístup. Odvlekl psací stroj do obývacího pokoje a já ho v polospánku pozorovala, jak se vrací do našeho pokoje pro věci, které zapomněl, a světlo z obývacího pokoje přitom zářilo do postele. Byl ponořen do sebe, rukou si držel vlasy z čela – jednak aby lépe viděl, a jednak kvůli zvyku pubescentů dotýkat se svého těla – a hledal věci, které potřeboval. Pero, knihu, více papíru.

Naslouchala jsem rachotu psacího stroje, dokud jsem úplně neusnula. Přepisoval Dylanovy písně pro sebe, pro nás nebo pro mě. Až nyní chápu, o co se snažil. Byl samotář a moc nemluvil, takže nejspíš přetvářel Dylanovy písně, aby odrážely jeho svět. Jednoho dne přibil jednu z těchto básní – „Mama, Please Stay Out“ –, přepis písně „To Ramona“, na naše vstupní dveře. Byla to odpověď na zarážející nelaskavost mé matky vůči mně a její nespokojenost s tím, že jsem se odstěhovala. Napsal ji v tichém vzteku potom, co přišla do chaty neohlášena, aby viděla, jak se mi daří. Myslela si, že bych mohla být těhotná. Popravdě řečeno jsem byla. Ale jí jsem to nikdy neřekla. Přesto mně udělala dlouhou přednášku o tom, že si musím dítě nechat. Její vášnivé pokrytectví mě zarazilo. Tolik si stěžovala na zodpovědnost za výchovu dětí. A později, když se v roce 1978 narodila Lisa, se na novorozence podívala a zeptala se: „Proč jsi jen měla tohle dítě?“ To jí bylo podobné. Ale to léto na chatě jsme se Stevem již dříve dohodli, že si dítě nenechám. Byli jsme pevně rozhodnutí a já neměla v úmyslu se její radou řídit. Stejně mě to ale rozčílilo.

Nyní si dokážu představit, že moje matka byla pro Steva nestvůra a myslel si, že jí básní udrží pryč jako nějakým talismanem. Trochu si pamatuji na text. Část byla adresována mé matce:

Tak ty si myslíš, že znáš nás a naši bolest,
ale znát bolest znamená, že se tvé smysly otevřou.

Jiné části byly pro mě:

Vidím, že tvá hlava
byla zkroucena a nakrmena
bezecnou pěnou z úst.

Tenkrát mě Dylanova práce příliš neoslovovala. Stevova poezie se mi také moc nelíbila a trochu mě i uráželo, když říkal, že moje hlava byla zkroucena a nakrmena. Nedokázala jsem si dát věci dohromady stejně jako on a on nebyl příliš diskrétní v tom, jak mě viděl. Postrádala jsem také jeho kontext Boba Dylana. Viděla jsem spoustu Dylanových písniček s několika změnami. Nedokázala jsem pochopit, proč zrovna on nemohl být při psaní originálnější. Holky dokážou být na kluky tak tvrdé.

Básníka jsem si romanticky představovala jako čistou bytost, jež by raději skočila z útesu, než by se zpronevěřila pravdě a zákonům svého bytí. Tak jsem vnímala Steva – jako natolik čistou bytost, jak to jen šlo. Ale nyní je mi jasné, že Dylanovy texty byly brilantní a Steve hledal způsob, jak se v nich zabydlet jako ve svém sídle, protože to pro něj představovaly. Ve svém srdci jsem hledala způsob, jak změnit historii na jinou verzi, ve které bych důkladně prostudovala původní texty, kladla mu otázky a snažila se porozumět jeho změnám.

Nedlouho potom, co jsme se nastěhovali, jsme zjistili, že kozy mají zákeřný zvyk trknout nás do zad v okamžiku, kdy vystupujeme z auta. Ta hádavá stvoření byla chytrá a rychlá a tento zážitek byl docela nepříjemný. Jakmile jsme sjeli ze silnice a zabočili do údolí, kozy zvedly hlavy a pozorovaly náš příjezd. Potom se začaly blížit malými krůčky k autu, opatrně, aby to nebylo nápadné. Ale my jsme věděli svoje.

Šest metrů běhu jim stačilo, aby nás dostaly, když jsme nedávali pozor, a někdy i když jsme ho dávali. Když už toho na nás bylo moc, vymysleli jsme novou strategii. Steve šel a čelil vedoucí koze, té nejagresivnější černé, chytil ji za dlouhé rohy a strkal se s ní, zatímco já jsem vyndala všechny věci z auta a běžela do bezpečí. Jakmile jsem doběhla na verandu,

začala jsem se smát, vzrušená jeho hravým rytířstvím. Potom vyběhl co nejrychleji na schody i on a smáli jsme se a byli otráveni zároveň.

Z verandy byl báječný výhled a kvůli kozám jsem moc nechodila ven. Místo toho jsem stála na verandě a nasávala do sebe slunce a čerstvý vzduch. Když jsem tam jednoho dne stála, zahlédla jsem naše sousedy, jak pořádají na své verandě malý večírek. Nejsem od přírody všetečná, ale dům byl asi jen dvacet metrů daleko a nebylo možné si toho nevšimnout. Al nám jen tak mimochodem řekl, že sousedi brali hodně drog, zatímco čekali na své dědictví. Takový životní styl mě nijak nelákal, ale sousedi byli docela milí. Se Stevem jsme o nich nikdy nemluvili, ani jsme se moc nebavili s nimi kromě občasného pozdravu. Ale při této příležitosti, když jsem si užívala čerstvý vzduch, ke mně Steve tiše přišel a zeptal se: „Dělala bys to?“

Ohlédla jsem se a viděla, že se jeho oči zúžily do štěrbin, jakoby se díval na něco vzdáleného. „Dělala co?“ zeptala jsem se. Očividně čekal, že mi bude jasné, co si myslí.

„Čekala na dědictví,“ řekl.

„Ne,“ odpověděla jsem. A jak jsem to říkala, prostoupil mnou pocit, že takto by lidé neměli trávit čas. Zároveň jsem měla i pocit, že mě skrytě zkouší. Zapamatovala jsem si to právě kvůli tomu pocitu i proto, že otázka byla tak cílená a pochmurná. Steve díky své intuici věděl, že bude nesmírně bohatý, to už mi řekl dříve. Chtěl posoudit nejen můj charakter, ale i roli, jakou budu hrát v jeho budoucnosti? A co jeho vlastní role v příběhu?

V polovině léta jsme jeli se Stevem do malého kina na North Beach v San Franciscu na film *Moderní doba* s Charliem Chaplinem. Měli jsme velmi málo peněz a žádné nadějně vyhlídky, ale Steve miloval klasické filmy a rád mě s nimi seznamoval. Na konci večera jsem byla trochu ustaraná, když jsem si uvědomila, že jsme většinu zbývajících peněz utratili za kino

Toto je pouze náhled elektronické knihy. Zakoupení její plné verze je možné v elektronickém obchodě společnosti eReading.